

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการป้องกันปัญหาการกระทำความผิดคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชน กรณีศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนพระนครศรีอยุธยา ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าจากตำรา เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด
 - 1.1 ความหมายของยาเสพติด
 - 1.2 ประเภทของยาเสพติด
 - 1.3 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การใ้ยาเกิดโทษ
 - 1.4 การบำบัดรักษา
 - 1.5 สาเหตุการกระทำผิดของวัยรุ่น
 - 1.6 วิธีสังเกตผู้ติดยาเสพติด หรือสารเสพติด
 - 1.7 โทษของการติดยาเสพติดหรือสารเสพติด
 - 1.8 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
 - 1.9 ทักษะชีวิตในการป้องกันตนเอง
2. ทฤษฎีจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1 ทฤษฎีแบบจำลองการวางแผนส่งเสริมสุขภาพ
 - 2.2 ทฤษฎีแรงจูงใจ
 - 2.3 ความต้องการทางชีววิทยา และความต้องการทางจิตวิทยา
 - 2.4 จิตวิทยาพัฒนาการ
 - 2.5 ทฤษฎีพัฒนาการพฤติกรรมทางสังคม
 - 2.6 พฤติกรรมและกระบวนการเลียนแบบ
3. เยาวชนและความหมาย
4. แรงสนับสนุนทางสังคม
5. ทฤษฎีการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน
6. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การวางแผนและการจัดทำยุทธศาสตร์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด

1.1 ความหมายของยาเสพติด

องค์การอนามัยโลกให้คำนิยามเรื่องยาเสพติดให้โทษไว้ว่า ยาเสพติด หมายถึงสิ่งที่มีเมื่อเสพแล้วผู้เสพจะเกิดความต้องการทั้งร่างกายและจิตใจในการที่จะได้เสพต่อไป โดยไม่มีสามารถหยุดเสพได้ จำนวนการเสพก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกายและจิตใจในภายหลัง

ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ยาเสพติด ให้โทษ หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ หรือพืช เมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ เช่น ต้องการเพิ่มขนาดการเสพเรื่อยๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง รวมถึงสารเคมีที่ใช้ผลิตยาเสพติดดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่

สถานีดำรวจภูธรอำเภอเมืองขอนแก่น ยาเสพติด หมายถึงสารเคมีหรือสารใดก็ตามซึ่งเมื่อบุคคลเสพหรือรับเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยการฉีด การสูบ การกิน การดม หรือวิธีอื่น ติดต่อกันเป็นเวลานาน หรือช่วงระยะเวลาหนึ่ง แล้วจะก่อให้เกิดเรื้อรัง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นแก่บุคคลผู้เสพและแก่สังคมด้วย ทั้งจะต้องทำให้ผู้เสพแสดงออกซึ่งลักษณะดังนี้

1. ผู้เสพมีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะเสพยาชนิดนั้นๆ ต่อเนื่องกันไป และต้องแสวงหายาชนิดนั้นๆ มาเสพให้ได้ไม่ว่าด้วยวิธีการใดๆ ก็ตาม
2. ผู้เสพจะต้องเพิ่มปริมาณของยาที่เคยใช้ให้มากขึ้นทุกกระยะ
3. ผู้เสพจะมีความปรารถนาอยากเสพยาชนิดนั้นๆ อย่างรุนแรง ระวังไม่ได้ คือ มีการติดและอยากยาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

ความหมาย ของเภสัชกร หมายถึง สิ่งที่เกิดพิษเรื้อรัง และปรากฏอาการของโรคอย่างชัดเจน ภายหลังเมื่อหยุดเสพ แต่

ความหมาย ในทัศนะของนักสังคมสงเคราะห์ หมายถึง สิ่งที่เกิดความเดือดร้อนในสังคม

ความหมาย ในทัศนะของนักกฎหมาย หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดพิษ และพิษของมันเป็นต้นเหตุแห่งอาชญากรรม

ยาเสพติด หมายถึง สารใดก็ตามที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือสารที่สังเคราะห์ขึ้น เมื่อนำเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยวิธีรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยวิธีการใดๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อ

ร่างกายและจิตใจนอกจากนี้ยังจะทำให้เกิดการเสพติดได้ หากใช้สารนั้นเป็นประจำทุกวันหรือวันละหลาย ๆ ครั้ง

ลักษณะสำคัญของสารเสพติด จะทำให้เกิดอาการ และอาการแสดงต่อผู้เสพดังนี้

1. เกิดอาการคือยา หรือต้านยา และเมื่อติดแล้ว ต้องการใช้สารนั้นในปริมาณมากขึ้น
2. เกิดอาการขาดยา ถอนยา หรืออยากยา เมื่อใช้สารนั้นเท่าเดิม ลดลง หรือหยุดใช้
3. มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจ อย่างรุนแรงตลอดเวลา
4. สุขภาพร่างกายทรุดโทรมลง เกิดโทษต่อตนเอง ครอบครัว ผู้อื่น ตลอดจนสังคม และ

ประเทศชาติ (ความหมายยาเสพติด. 2553 : ออนไลน์)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงพอให้ความหมายโดยทั่วไปและความหมายตามกฎหมาย โดยสรุปแล้วยาเสพติด หมายถึง ยาหรือสารเคมีใดเมื่อผู้ใช้เสพเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะวิธีการกิน ดม ฉีด หรือสูบ เมื่อสารเคมีเข้าสู่ร่างกายจะก่อให้เกิดโทษมากกว่าประโยชน์ โดยผู้ที่เสพยาเสพติดจะมีลักษณะในรูปแบบ ดังนี้

1. มีความต้องการที่รุนแรง
2. มีความพยายามในทุกวิถีทางที่จะให้ได้ยามา
3. มีแนวโน้มที่จะเพิ่มปริมาณยามากขึ้นไปเรื่อยๆ โดยออกมาในรูปแบบการกิน ฉีด สูบ หรือดม

4. ทำให้สภาพร่างกายเสื่อมโทรม และสภาพจิตใจอ่อนแอไม่ปกติ

1.2 ประเภทของสารเสพติด

สารหรือยาบางชนิดแม้ว่าร่างกายจะได้รับบ่อยๆ หรือติดต่อกันเป็นเวลานานๆ แต่ก็ไม่เกิดการเสพติด ซึ่งต่างจากสารหรือยาที่มีคุณสมบัติเสพติดได้ เพราะยาเสพติดทั้งหลายเป็นพวกที่เมื่อเข้าไปในร่างกายแล้วจะทำให้มีความรู้สึกสบาย กระปรี้กระเปร่า เคลิบเคลิ้ม เป็นสุข ฯลฯ อันเป็นผลให้ผู้เสพติดใจและอยากใช้อีก ดังนั้น สารหรือยาทั้งหลายที่เป็นยาเสพติดจึงเป็นพวกสามารถออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของสารเสพติดได้ดังนี้

1.2.1 แบ่งตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

ปัจจุบันยาเสพติดมีมากมายหลายร้อยชนิด ซึ่งในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 โดยประกาศของกระทรวงสาธารณสุขได้ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษไว้ 151 ชนิด และแบ่งเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 ได้แก่ เฮโรอีน แอลเอสดี แอมเฟตามีนและอนุพันธ์ทั้งสิ้น 15 ชนิด เป็นต้น ตัวที่สำคัญ คือ เมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) เมทิลีนไดออกซิเมทแอมเฟตามีน หรือ MDMA (ยาอี) และเมทาลีนไดออกซิเมทแอมเฟตามีน หรือ MDA (ยาเลิฟ) เนื่องจากกำลังแพร่

ระบาดอย่างรุนแรงในปัจจุบัน มีบทลงโทษสูงสุดสำหรับผู้เสพ ผู้จำหน่าย ครอบครอง นำเข้า ส่งออก ยาเสพติดประเภทนี้ไม่ได้ใช้ประโยชน์ทางการแพทย์แต่อย่างใด

2. ยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 2 เช่น ผีน มอร์ฟิน โคลเคนและไบโคคา เป็นต้น ยาเสพติดให้โทษประเภทนี้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ได้ โดยจะใช้ได้เฉพาะบางกรณีที่เป็นเท่านั้น

3. ยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 3 เป็นยาสำเร็จรูปที่ผลิตขึ้นตามทะเบียนตำรับยาและมี ยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 2 ผสมอยู่ และได้รับอนุญาตจากกระทรวงสาธารณสุขแล้ว มีจำหน่ายตามร้านขายยา ได้แก่ ยาแก้ท้องเสีย (ยาแก้ไอที่มีตัวยาโคดีอินผสมอยู่) ยาฉีดระงับปวดต่างๆ เช่น มอร์ฟิน เพทิดีน ซึ่งสกัดมาจากฝิ่น

4. ยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 4 คือ สารเคมีที่นำมาใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 และ 2 เช่น น้ำยาเคมี อาเซติกแอนไฮไดรด์ (Acetic Anhydride) อาเซทิลคลอไรด์ (Acetyl Chloride) ซึ่งใช้ในการเปลี่ยนมอร์ฟินเป็นเฮโรอิน สารเออร์โกเมทรินหรือคลอซูโดอีเฟดรีน ซึ่งสามารถผลิตยาบ้าได้ ยาเสพติดให้โทษประเภทนี้ ไม่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในการบำบัดรักษาโรคต่างๆ แต่อย่างใด

5. ยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 ได้แก่ ทุกส่วนของพืชกัญชาซึ่งให้สาร Tetra Hydro Cannabinal (THC) ทุกส่วนของพืชกระท่อม ซึ่งให้สาร Alkaloid ของ Mitragynine

1.2.2 แบ่งตามกฎหมาย

ตามกฎหมาย ได้แบ่งยาเสพติดเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภทถูกกฎหมาย เช่น ยาแก้ไอ น้ำคำ บุหรี่ สุรา กาแฟ ฯลฯ
2. ประเภทผิดกฎหมาย ได้แก่

2.1 ยาเสพติดให้โทษ เช่น มอร์ฟิน ผีน เฮโรอิน พืชกระท่อม กัญชา

2.2 วัตถุออกฤทธิ์ เช่น เซโคบาร์บิทัล เพโมลีน อีเฟดรีน สารระเหย เช่น ทินเนอร์ กาว แล็กเกอร์

1.2.3 แบ่งตามฤทธิ์ของยาที่มีต่อระบบประสาท แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ยากดประสาท (Depressant) ได้แก่ ผีน มอร์ฟิน บาร์บิทูเรต โคลเคน ฯลฯ เป็นยาที่ทำให้ประสาทมึนชา ขาดสมาธิ เฉื่อยชา อารมณ์ไม่เคร่งเครียด คลายความกังวลช่วยทำให้ความทุกข์ กลับเป็นสุข ระงับปวด ง่วงซึมร่างกายกะปลกเปลี้ย และในระหว่างเสพหรือตอนยาออกฤทธิ์ทำให้อารมณ์สบาย แต่เมื่อหมดฤทธิ์ยาแล้วเกิดความรู้สึกอยากเสพ ทำให้อารมณ์และจิตใจเปลี่ยนแปลง จนไม่อาจควบคุมสติความรับผิดชอบใดๆ ได้ ตลอดจนอารมณ์สบายที่เกิดขึ้นระหว่างการเสพ เป็นเหตุสำคัญของการเสพติดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หากเสพถึงขนาดอาการกลัว คลื่นเหียนอาเจียน

2. ยากระตุ้นประสาท (Stimulate) ได้แก่ กัญชา กระท่อม แอมเฟตามีน คาเฟอีน ฯลฯ เป็นยาที่ทำให้ประสาทตื่นตัว ชีพจรเต้นเร็ว ความดันโลหิตสูง กระฉับกระเฉงทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตาแดงกำ ปัสสาวะบ่อย คลื่นไส้ อาเจียน เพื่อฝัน ความรู้สึกเปลี่ยน ความคิดเสื่อมถอย ควบคุมสติไม่ได้ การรับรู้ต่างๆ ผิดไป เป็นยาที่คิดง่ายแต่เลิกยาก นิสิตนักศึกษา นักเรียนชอบใช้ ตอนอ่านหนังสือ ดูหนังสือ ส่วนคนขับรถบรรทุกชอบใช้เวลาขับรถกลางคืนเพราะทำให้ไม่ง่วง แต่เมื่อยาหมดฤทธิ์จะทำให้เกิดอาการหลับใน ซึ่งจะเห็นจากภาพข่าวอุบัติเหตุที่ปรากฏอยู่ประจำ

1.3 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การใ้ยาเกิดโทษ

1.3.1 ใ้ยาติดต่อกันเป็นเวลานาน

การใ้ยา ถ้าใ้เป็นระยะเวลาสั้นๆ มักก่อผลเสียมากกว่าผลดี สำหรับผู้ป่วยบางคนอาจจำเป็นต้องใ้ยาติดต่อกันนานๆ ในกรณีเช่นนี้จำเป็นต้องหมั่นสังเกตความผิดปกติของตนเองจากการใ้ยา ผลเสียที่อาจเกิดจากการใ้ยาติดต่อกันนานๆ ได้แก่

1. เกิดอาการด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากสาเหตุจากฤทธิ์ข้างเคียงของยาสั่งสม เช่น ภาวะเป็นแผลทะลุ กระดูงอก ตาบอด เป็นต้น
2. เกิดการติดยา เพราะร่างกายเกิดความเคยชิน จึงทำให้ต้องเพิ่มขนาดการใ้ยาเพื่อให้ได้ผลการรักษาเหมือนเดิม
3. เกิดการติดยา ทั้งนี้เพราะยาบางชนิดมีคุณสมบัติทำให้เสพติดเมื่อใ้เวลานานๆ จึงเกิดการติดยาชนิดนั้นขึ้นได้
4. เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ เสียเงินโดยใ้เหตุ เพราะต้องจ่ายเงินซื้อยาอาจไม่มีความจำเป็นต่อการรักษาโดยเฉพาะเมื่อเกิดการติดยานั้นๆ

1.3.2 การประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพบางประเภท อาจทำให้ผู้ประกอบอาชีพนั้นๆ ใ้ยาบางชนิดมากกว่าธรรมดาซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโทษ เป็นอันตรายจากการใ้ยานั้นเพิ่มขึ้น หรือขณะประกอบอาชีพถ้าใ้ใ้ไม่ระมัดระวังการใ้ยาบางชนิดก็จะก่อให้เกิดอันตรายได้ง่ายเช่นกัน เช่น ยาบางชนิดมีผลทำให้ง่วงถ้าใ้ขณะทำงานที่มีความเสี่ยงอยู่แล้ว จะยิ่งเพิ่มความเสี่ยงมากขึ้น เพราะง่วงนอนจากฤทธิ์ยาที่อาจควบคุมได้ยาก หรือผู้ประกอบอาชีพบางคนอยากทำงานเพิ่มมากขึ้นก็ไปใ้ยากระตุ้นผลที่สุดเกิดการติดยาขึ้น เป็นต้น

1.3.3 ความเครียดและความวิตกกังวล

ความเครียดและความวิตกกังวลรวม ทั้งการนอนไม่หลับจะเกิดขึ้นได้กับทุกคน ผู้ที่ไม่สามารถคลายความวิตกกังวลโดยวิธีการอื่นๆ เช่น การออกกำลังกาย การเล่นดนตรี การระบายใ้ผู้อื่นรับรู้เพื่อจะได้สบายใจขึ้น ฯลฯ มักนิยมใ้ยาลดความเครียดและวิตกกังวล ซึ่งยาประเภทนี้เป็น

พวกกดประสาทและทำให้เสพติดได้ถ้าใช้ติดต่อกันเป็นระยะเวลานานๆ หรือถ้าหากนำมาใช้ในปริมาณมากๆ อาจทำให้เสียชีวิตได้

1.3.4 หลงเชื่อคำโฆษณาและคำชักจูง

เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย ควรศึกษาวิธีการรักษาตนเองอย่างง่ายๆ เช่น การใช้ยาสามัญประจำบ้านมารักษา หรือบรรเทาอาการเจ็บป่วยบางประการ ซึ่งควรฝึกวิธีการใช้ยาเหล่านี้ อย่างถูกวิธีอย่างไร ถ้ามีอาการเจ็บป่วยมากควรไปพบแพทย์ หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อรับการรักษาที่ถูกต้อง ไม่ควรหลงเชื่อคำโฆษณาเพราะการโฆษณามักเสนอเฉพาะด้านดีของสินค้า อีกประการหนึ่ง “ยา” ไม่ใช่สิ่งไม่ควรทดลอง อาการเจ็บป่วยของเรา จะมีอาการจะคล้ายคลึงกันแต่สาเหตุอาจแตกต่างกันได้ เคยพบเสมอว่าผู้ที่ใช้ยาตามคำโฆษณาหรือการชักชวน และการบอกเล่าของผู้ใกล้ชิดทำให้เกิดอาการป่วยมากขึ้น หรือถึงแก่ชีวิตในที่สุดเพราะใช้ยาไม่ถูกต้องกับโรคที่เป็นหรือใช้ผิดวิธี ดังนั้น ถ้าไม่แน่ใจว่าอาการเจ็บป่วยมากหรือน้อย ควรพบแพทย์หรือปรึกษาการซื้อยาจากเภสัชกรในร้านขายยา

1.4 การบำบัดรักษา

การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด หมายถึง การดำเนินงานเพื่อแก้ไขสภาพร่างกาย และจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้เลิกจากการเสพ และสามารถกลับไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ ซึ่งการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด แบ่งออกเป็น 3 ระบบคือ

1.4.1 ระบบสมัครใจ หมายถึง ผู้ติดยาเสพติดสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน

1.4.2 ระบบต้องโทษ หมายถึง ผู้ติดยาเสพติดที่กระทำความผิดและถูกคุมขัง จะได้รับการบำบัดรักษา ในสถานพยาบาลที่กำหนดได้ตามกฎหมาย เช่น ทณฑสถานบำบัดพิเศษ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย สำนักงานคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรมหรือสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง กระทรวงยุติธรรม

1.4.3 ระบบบังคับบำบัด หมายถึง ผู้ที่ทางราชการตรวจพบว่ามีสารเสพติดในร่างกาย จะต้องถูกบังคับบำบัดตาม พ.ร.บ.ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2534 ในสถานพยาบาลที่จัดขึ้นตาม พ.ร.บ.ดังกล่าว เป็นระยะเวลา 6 เดือน และขยายได้จนถึงไม่เกิน 3 ปี ระบบนี้ยังไม่เปิดใช้ในขณะนี้ การบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มี 4 ขั้นตอน คือ

1.4.3.1 ขั้นเตรียมการก่อนบำบัดรักษา (Pre - admission) เพื่อศึกษาประวัติภูมิหลังของผู้ติดยาเสพติดทั้งจากผู้ขอรับการรักษา และครอบครัว

1.4.3.2 **ขั้นถอนพิษยา (Detoxification)** เป็นการบำบัดรักษาอาการทางกายที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด โดยผู้ขอรับการรักษา สามารถเลือกใช้บริการแบบผู้ป่วยนอก หรือผู้ป่วยใน ก็ได้ตามสะดวก

1.4.3.3 **ขั้นการฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation)** เป็นการบำบัดรักษาเพื่อปรับเปลี่ยน ลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ พฤติกรรม เพื่อให้รู้จักตนเอง และมีความเข้มแข็งในจิตใจ เพื่อให้ผู้รับการบำบัดมีความเชื่อมั่นในการกลับไปดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ โดยไม่หวนกลับไปเสพซ้ำอีก

1.4.3.4 **ขั้นติดตามดูแล (After - case)** เป็นการติดตามดูแลผู้เลิกยาเสพติดที่ได้ผ่านการบำบัดครบทั้ง 3 ขั้นตอนข้างต้นแล้ว เพื่อให้คำแนะนำ แก้ไขปัญหาและให้กำลังใจผู้เลิกยาเสพติด ให้ดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขในสังคมได้ยิ่งขึ้น

1.5 สาเหตุการกระทำผิดของวัยรุ่น

จากรายงานของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง ปรากฏว่า จำนวนการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี

ความผิดที่กระทำมีตั้งแต่ลักทรัพย์ ช่องโจร ยาเสพติด มีอาวุธและวัตถุระเบิด ไปจนถึงการทำร้ายร่างกาย สาเหตุที่เด็กกระทำผิดนั้นเท่าที่ได้มีการวิจัยไว้พบว่า

1. สาเหตุจากสภาพครอบครัว อาจเกิดจากเด็กไม่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างอบอุ่น สภาพบ้านแตก ฯลฯ
 2. สาเหตุทางเศรษฐกิจ คือความยากจน เช่น พ่อแม่มีอาชีพทำนา เผอิญหน้าแล้ง ลูกเข้ากรุงเทพมหานคร อดอยากต้องเลี้ยงชีพด้วยการเป็นโจร หรือเกิดจากการลอกเลียนแบบผู้อื่น เช่น อดอยาก แต่งตัว โก้หรู เป็นต้น
 3. สาเหตุที่เกิดจากการคบเพื่อน คดีที่เกิดจากสาเหตุนี้คือ คดียาเสพติด
 4. สาเหตุจากความบกพร่องทางจิต เด็กมีแนวโน้มก้าวร้าวหรือเพราะการบ่มนิสัยทางครอบครัว
 5. สาเหตุทางกามารมณ์ สิ่งยั่วต่างๆ ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม
- นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมรอบด้าน การโฆษณา หนังสือพิมพ์ หนังสืออ่านเล่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ก็เป็นสาเหตุหนึ่งได้เช่นกัน

1.6 วิธีสังเกตผู้ติดยาเสพติด หรือสารเสพติด

ผู้ที่ติดยาเสพติดหรือสารเสพติดย่อมทราบตนเองว่า ตนเองติดอะไรและสิ่งนั้นผิดกฎหมายหรือไม่ เช่น ดินสุรา หรือบุหรี่ ซึ่งถือว่าไม่ผิดกฎหมาย บุคคลที่เสพก็จะไม่กังวลเห็นเป็นของโก้ แต่หากติดสารเสพติดที่ผิดกฎหมาย ผู้เสพติดจะทราบในระยะต่อมาซึ่งก็สายไปแล้ว ฉะนั้น

เยาวชนเหล่านี้จะมีสีหน้าแสดงถึงความไม่สบายใจคล้ายๆ ทำผิดแล้วกลัวว่าผู้ใหญ่จะจับได้ การสังเกตผู้ติดยาเสพติดจะสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกมา ซึ่งพอจะเรียบเรียงเป็นแนวทางในการสังเกตพฤติกรรมได้ดังนี้

1.6.1 การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย โดยสังเกตได้จากสิ่งต่อไปนี้

1.6.1.1 สุขภาพทั่วไปทรุดโทรม เนื่องจากฤทธิ์ของยาที่ทำให้ไม่หิวหรือเบื่ออาหาร ร่างกายจะผอมซีด น้ำหนักลด ทำงานหนักไม่ไหว บุคคลที่เสพยาเสพติดจำนวนมากจะมีโรคแทรกซ้อนต่างๆ เกิดขึ้น เช่น โรคทางเดินอาหาร ปวดท้อง ทางเดินหายใจ โรคผิวหนัง เป็นต้น

1.6.1.2 ริมฝีปากเขียวคล้ำ และแห้งแบบคนสูบบุหรี่จัดๆ

1.6.1.3 ร่างกายสกปรก มีกลิ่นตัวแรง เพราะไม่ชอบอาบน้ำ นิ้วมือมีรอยคราบเหลืองๆ สกปรก

1.6.1.4 ชอบแต่งกายด้วยการใส่เสื้อแขนยาว กางเกงขายาว เพื่อปิดรอยฉีดยาหรือแผลเป็นที่เกิดขึ้น และมักนิยมใส่แว่นตาสีดำ หรือสีเข้มเพื่อปิดบังม่านตา

1.6.2 การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและพฤติกรรม

1.6.2.1 ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ เช่น คนที่ทำงานก็จะขาดงาน นักเรียนจะขาดเรียน

1.6.2.2 ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จิตใจอ่อนแอ

1.6.2.3 อารมณ์หงุดหงิด ฉุนเฉียว ไม่มีเหตุผล พุดจาก้าวร้าวแม้แต่กับบิดามารดา ชอบอยู่อย่างสันโดษ หลบหน้าผู้คน

1.6.2.4 มั่วสุมกับกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด

1.6.2.5 สูบบุหรี่จัด

1.6.2.6 มีอุปกรณ์เกี่ยวกับยาเสพติด เช่น ด้วยา อุปกรณ์ฉีดยา หรือการสูดดมอยู่ในตนเอง

1.6.2.7 หน้าตาซีมเซร้าย วิตกกังวล

1.6.2.8 ใช้เงินเปลืองผิดปกติ

1.6.2.9 สิ่งของภายในบ้านสูญหายบ่อยๆ

1.6.3 แสดงอาการอยากยาเสพติด

เป็นที่ทราบแล้วว่ายาเสพติดทุกชนิดเมื่อเสพแล้วก็ออกฤทธิ์ชั่วระยะเวลาหนึ่งพอหมดฤทธิ์ก็จะทำให้ผู้เสพยาเสพติดอีก ถ้าไม่ได้ยามาเสพก็จะแสดงอาการอยากยามากขึ้น ก็ให้สังเกตอาการอยากยาที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทของยาเสพติด ซึ่งอาจจะมีอาการดังนี้

1.6.3.1 จาม น้ำมูกน้ำตาไหลคล้ายคนเป็นหวัด

1.6.3.2 คลื่นไส้ อาเจียน ปวดศีรษะ

1.6.3.3 ท้องเดิน บางคนอยากมากจนถึงขั้นมีอุจจาระเป็นเลือด เรียกว่า ลงแดง

1.6.3.4 ตัวสั่นกระตุก อาจถึงขั้นชักได้

1.6.3.5 มีไข้ ปวดเมื่อยตามตัวอย่างรุนแรง

1.6.3.6 นอนไม่หลับ ทูรนทูราย ม่านตาขยาย

1.6.4 อาศัยเทคนิคทางการแพทย์

เมื่อลองใช้วิธีการสังเกตทั้ง 3 วิธีแล้วยังไม่มั่นใจก็สามารถใช้เทคนิคทางการแพทย์เป็นเครื่องมือช่วยสังเกตได้ ดังนี้

1.6.4.1 เก็บปัสสาวะบุคคลที่สงสัยว่าติดยาเสพติดส่งตรวจ โดยวิธีหาสารที่ถูกขับถ่ายออกทางปัสสาวะ ซึ่งมีเทคนิควิธีโดยเฉพาะก็สามารถบอกได้ว่าสารที่ออกมาในปัสสาวะเป็นสารเสพติดประเภทใด

1.6.4.2 ใ้ยาบางชนิดไปล้างฤทธิ์ยาเสพติด (Antidote) แก่บุคคลที่สงสัยว่าติดยาเสพติด เช่น การให้นาลอเฟน (Nalorphine) แก่บุคคลที่ติดเฮโรอีนกิน บุคคลนั้นจะแสดงอาการอยากยาเสพติดทันที ทั้งนี้เพราะนาลอเฟนสามารถทำลายฤทธิ์เฮโรอีน

1.7 โทษของการติดยาเสพติดหรือสารเสพติด

1.7.1 โทษต่อผู้เสพเอง

ผู้ใดติดยาเสพติดผู้นั้นก็จะได้รับพิษภัยของยาเสพติดหรือสารเสพติดนั้นๆ ที่ทำลายผู้ติดยาเสพติดทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังนี้

1.7.1.1 ทำให้สุขภาพทรุดโทรม มีโรคแทรกซ้อนต่างๆ เกิดขึ้นเช่น คับแฉ่ง วัณโรค โรคผิวหนัง

1.7.1.2 เสียเศรษฐกิจของตน โดยจะต้องเสียเงินเพื่อหาซื้อยาเสพติดมาเสพให้ได้

1.7.1.3 เป็นบุคคลไร้สมรรถภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ เฉื่อยชา เกียจคร้าน ในบางรายทำงานไม่ได้

1.7.1.4 บุคลิกภาพไม่ดี มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดีและอาจประสบอุบัติเหตุได้ง่าย

1.7.1.5 มีโทษตามกฎหมาย

1.7.2 โทษต่อครอบครัว

1.7.2.1 ความรับผิดชอบต่อครอบครัวและญาติพี่น้องหมดไป ครอบครัวหมดความสุขและเป็นภาระต่อบุคคลในครอบครัว

1.7.2.2 ทำความเดือดร้อนให้ครอบครัวและเสียเศรษฐกิจของครอบครัว

1.7.3 โทษต่อสังคม

1.7.3.1 เป็นที่รังเกียจของสังคมหรือชุมชน ไม่มีใครอยากคบหาสมาคมด้วย เข้าสังคมไม่ได้

1.7.3.2 เป็นอาชญากร เพราะผู้ที่ติดยาเสพติดจะต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้ได้ยามาเสพ เมื่อไม่มีเงินจะซื้อ แรกๆ อาจจะขอยืมจากเพื่อนๆ แต่ต่อๆ มาเมื่อเพื่อนฝูงไม่ให้ยืม ในที่สุดก็ต้องหันมาประกอบอาชีพลักขโมย ขโมยของใช้ภายในบ้านไปขาย เพื่อเอาเงินมาซื้อ ยาเสพติด นานๆ เข้าก็จะนำไปสู่การลักขโมยของผู้อื่นไปขาย หรือวิ่งราวชาวบ้านในที่สุดอาจถึงขั้น จี้ชิงทรัพย์ ซึ่งเราจะสามารถพบได้บ่อยในภาพข่าวอาชญากรรมในสื่อต่างๆ

1.7.4 โทษต่อประเทศชาติ

1.7.4.1 ทำลายเศรษฐกิจของชาติ เพราะผู้ที่ติดยาเสพติดคนหนึ่งจะต้องเสีย ค่าใช้จ่ายประมาณ 50 บาทต่อวัน ถ้าหากมีผู้ที่ติดยาเสพติดจำนวน 5 แสนคน จะต้องสูญเสียเงินและ งบประมาณประมาณ 25 ล้านบาทต่อวัน หรือ 750 ล้านบาทต่อเดือน หรือประมาณ 9 พันล้านบาท ต่อปี ซึ่งเงินจำนวนมากนี้สามารถที่จะนำไปใช้พัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ได้อย่างมากมาย แต่ กลับต้องมาสูญเสียไปอย่างน่าเสียดาย

1.7.4.2 ทำลายความมั่นคงของประเทศ ผู้ที่ติดยาเสพติดจะมีสุขภาพทรุดโทรม ทั้งร่างกายและจิตใจตามฤทธิ์ของยา และมีความคิดคำนึงเพียงแก่จะต้องมียาเสพติดเสพให้ได้เมื่อ เวลาอยากยา ฉะนั้น ถ้าประเทศใดมีเยาวชนซึ่งจะเป็นพลังของชาติในอนาคตและมีปริมาณการติดยาเสพติดมากก็ถือว่าเป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศชาติมากขึ้น ซึ่งจะต้องระมัดระวังผู้ที่ ไม่หวังดีต่อชาติจะใช้ยาเสพติดเป็นเครื่องมือทำลายความมั่นคงของประเทศ

1.8 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดที่มีภาวการณ์แพร่ระบาดที่มีความรุนแรง ขึ้นในสังคมไทย สภครรัฐบาลมีความจำเป็นที่จะต้องร่างกฎหมายขึ้นมาบังคับใช้ให้เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่แทรก ซึมเข้าไปสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างกฎหมาย ข้อบังคับที่มีความ เกี่ยวเนื่องกับบทลงโทษ และมาตรการต่างๆ ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสังคมไทย ดังนี้

1. พระราชบัญญัติเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อใช้เป็นมาตรการในการ ป้องกันและลงโทษผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ โดยพระราชบัญญัตินี้ประกอบด้วย

1.1 บททั่วไป

1.1.1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519”

1.1.2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ในพระราชบัญญัตินี้ “ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหย ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย

“กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ กฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย และกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (แก้ไขโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2534)

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และหมายความรวมถึงประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดด้วย

“เลขาธิการ” หมายความว่า เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

“เจ้าพนักงาน” หมายความว่า ผู้ซึ่งเลขาธิการแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการตามพระราชบัญญัตินี้ พระราชบัญญัตินี้ไม่กระทบกระเทือนถึงอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ หรือของเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการใดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีมีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหรือ เจ้าพนักงาน และของส่วนราชการหรือเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการที่มีอำนาจเกี่ยวกับยาเสพติด ให้คณะกรรมการเป็นผู้วินิจฉัยและวางระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการและการประสานงาน

มาตรา 5 ให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเรียกโดยย่อว่า “ป.ป.ส.” ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข อธิบดีกรมตำรวจ อธิบดีกรมศุลกากร อธิบดีกรมอัยการ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการอื่นซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินหกคน และเลขาธิการเป็นกรรมการและเลขานุการ

มาตรา 6 กรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้ กรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ เมื่อ

1. ตาย
2. ลาออก
3. คณะรัฐมนตรีให้ออก
4. เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

5. ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เมื่อกรรมการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ คณะรัฐมนตรีอาจแต่งตั้งผู้อื่นแทนได้ กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งซ่อมหรือแต่งตั้งเพิ่ม อยู่ในตำแหน่งเท่าวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการอื่น

ในการประชุมของคณะกรรมการ ถ้าประธานไม่มาประชุม หรือไม่อยู่ในที่ประชุมให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การประชุมทุกครั้ง ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวน ของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม การวินิจฉัยชี้ขาด ให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

คณะกรรมการจะตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือคณะอนุกรรมการ เพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการมอบหมายก็ได้

ให้มีสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน ป.ป.ส.” มีหน้าที่ดำเนินกิจการให้เป็นไป ตามมติ ของคณะกรรมการ และปฏิบัติงานธุรการอื่น ให้มีเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มีหน้าที่ควบคุมดูแลโดยทั่วไปซึ่งราชการของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และจะให้มีรองเลขาธิการเป็นผู้ช่วยปฏิบัติราชการก็ได้

โดยให้คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดแผนงานและมาตรการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด
2. ควบคุมการสืบสวน สอบสวนและการฟ้องคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด
3. วางโครงการและดำเนินการ ตลอดจนสั่งให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด

4. ควบคุม เร่งรัด และประสานงานการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่ ในการปฏิบัติการตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

5. เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติราชการ หรืองาน แผนงาน หรือโครงการของส่วนราชการ ที่มีอำนาจหน้าที่ ในการ ปฏิบัติการตามกฎหมาย เกี่ยวกับ ยาเสพติด

6. ประสานงานและกำกับการเกี่ยวกับการบำบัดรักษาตัวผู้ติดยาเสพติด

7. พิจารณานุมัติการแต่งตั้งเจ้าพนักงานเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

8. เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามการ กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานประกอบการ และกำหนด ให้สถานที่ ซึ่งใช้ในการ ประกอบธุรกิจใด ๆ เป็นสถานประกอบการที่อยู่ภายใต้บังคับของมาตรการดังกล่าว

9. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจ ออกประกาศ กำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถาน ประกอบการและประกาศกำหนดให้สถานที่ซึ่งใช้ในการประกอบธุรกิจใด ๆ เป็นสถาน ประกอบการที่อยู่ภายใต้บังคับของมาตรการดังกล่าว ทั้งนี้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ในกรณีที่เจ้าพนักงานตรวจพบว่ามีกรกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถาน ประกอบการตาม มาตรา 13 ทวิ หากเจ้าของหรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบการดังกล่าวไม่ สามารถชี้แจงหรือพิสูจน์ให้คณะกรรมการเชื่อได้ว่าคนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่กรณี แล้วให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งปิดสถานประกอบการแห่งนั้นชั่วคราว หรือสั่งพักใช้ใบอนุญาต ประกอบการสำหรับการประกอบธุรกิจนั้นแล้วแต่กรณี แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินครั้งละสิบห้าวันนับแต่ วันที่เจ้าของหรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบการนั้นทราบคำสั่ง

ในกรณีที่สถานประกอบการซึ่งถูกสั่งปิดชั่วคราวหรือถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาต ประกอบการตามวรรคหนึ่งเป็นสถานประกอบการซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมการประกอบธุรกิจตาม กฎหมายอื่นให้เลขาธิการแจ้งให้หน่วยงานซึ่งควบคุมการประกอบธุรกิจนั้นทราบ และให้ หน่วยงานดังกล่าวถือปฏิบัติตามนั้น การสั่งปิดชั่วคราวหรือการสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบการ และการแจ้งให้ เจ้าของหรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบการทราบตามวรรคหนึ่ง และการแจ้งให้ หน่วยงาน ทราบตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศ กำหนด เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมาย เกี่ยวกับยาเสพติด ให้ กรรมการเลขาธิการรองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจดังต่อไปนี้

1. เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในเวลากลางวัน ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก เพื่อตรวจค้น ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือจับกุมบุคคลใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า กระทำความผิดเกี่ยวกับ ยาเสพติด แต่ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบุคคลที่จะถูกจับได้หลบซ่อนอยู่ในเคหสถานหรือสถานที่นั้น ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่า หากไม่ดำเนินการในทันที ยาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้ายหรือบุคคลที่หลบซ่อนอยู่จะหลบหนี ก็ให้มีอำนาจเข้าไปในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตกได้

2. ค้นเคหสถาน สถานที่ หรือบุคคลใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติด ซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ยึดหรืออายัดยาเสพติดหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้รับมา เนื่องจากการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดหรือที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

3. จับกุมบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

4. สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

5. มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใด ๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใด ๆ มาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งบัญชี เอกสาร หรือวัตถุใด ๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบการ พิจารณา เจ้าพนักงานตำแหน่งใดและระดับใด จะมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ตาม วรรคหนึ่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ให้เป็นไปตามที่เลขาธิการกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการ โดยทำเอกสารมอบหมายให้ไว้ประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายนั้น เจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องแสดงเอกสารมอบหมายนั้น ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง

ในกรณีจำเป็นและมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดเสพยาเสพติดในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะ ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจหรือทดสอบหรือสั่งให้รับการตรวจหรือทดสอบว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกายหรือไม่

วิธีการตรวจหรือทดสอบตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการตาม มาตรา 14 ให้ถือว่ากรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจตาม มาตรา 14(3) มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ ทว่าราชอาณาจักร และให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับตาม มาตรา 14(3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกินสามวัน เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวหรือก่อนนั้นตามที่เห็นสมควร ให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการ ต่อไป

ทั้งนี้ โดยมีให้ถือว่าการควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ทวิ เจ้าของหรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบการผู้ใดฝ่าฝืนหรือ ไม่ปฏิบัติตามประกาศตาม มาตรา 13 ทวิ ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงห้าหมื่นบาท

ผู้ใดไม่ให้ความสะดวก หรือไม่ให้ถ้อยคำ หรือไม่ส่งบัญชี เอกสาร หรือวัตถุใดแก่กรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการ หรือเจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติกรตาม หรือไม่ยินยอมให้ตรวจหรือทดสอบตาม มาตรา 14 ทวิ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือ ปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 17 กรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการ และเจ้าพนักงานผู้ใดกระทำความผิดใด ๆ ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเสียดอง ต้องระวางโทษเป็นสามเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ

มาตรา 17 ทวิ บรรดาความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ที่มีโทษปรับสถานเดียว ให้คณะกรรมการหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการมอบหมายมีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้

มาตรา 18 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกข้อบังคับหรือระเบียบเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กล่าวโดยสรุปคือ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ในมาตรา 5 เป็นการกล่าวถึง การแต่งตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือ “ป.ป.ส.” และมาตรา 6 ได้กล่าวถึง บทบาท อำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือ “ป.ป.ส.” ส่วน ในมาตรา 17 มาตรา 18 กล่าวถึงบทลงโทษเจ้าพนักงานในการกระทำความผิดใดๆที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

1.2 พระราชกำหนดสารระเหย พ.ศ. 2533

มาตรา 3 สารระเหย หมายความว่า สารเคมี หรือผลิตภัณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศว่าเป็นสารระเหย ผู้ติดสารระเหย หมายความว่า ผู้ซึ่งต้องใช้สารระเหยบำบัดความต้องของร่างกาย หรือจิตใจเป็นประจำโดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นว่านั้นได้ตามหลักวิชาการ การบำบัดรักษา หมายความว่า การบำบัดรักษาผู้ติดสารระเหยซึ่งรวมตลอดถึงการฟื้นฟู สมรรถภาพการติดตามผล ภายหลังการบำบัดรักษาด้วย รัฐมนตรี หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาตามพระราชกำหนดนี้

มาตรา 5 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า คณะกรรมการป้องกันการใช้สารระเหย ระกอบด้วยปลัดกระทรวงสาธารณสุขเป็น ประธานกรรมการผู้แทนกระทรวงอุตสาหกรรมผู้แทนกระทรวงพาณิชย์อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ หรือผู้แทนอธิบดีกรมการแพทย์ หรือผู้แทนเลขานุการคณะกรรมการอาหารและยา หรือผู้แทนเป็นกรรมการกับกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งอีกไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินเจ็ดคน ให้รองเลขานุการคณะกรรมการอาหารและยา

ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา มอบหมายเป็นกรรมการและเลขานุการและให้ผู้อำนวยการกองควบคุมวัตถุเสพติด สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มาตรา 9 คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ให้คำแนะนำหรือความคิดเห็นต่อรัฐมนตรี (1) การออกประกาศ (2) การกำหนดนโยบายหรือมาตรการเกี่ยวกับการป้องกันการใช้สารระเหยหรือการบำบัดรักษา (3) การวางระเบียบว่าด้วยการบำบัดรักษาและควบคุมผู้ติดยาเสพติดในสถานพยาบาล (4) การออกกฎกระทรวงตามพระราชกำหนดนี้ (5) เรื่องอื่นตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา 12 ผู้ผลิตสารระเหยต้องจัดให้มีภาพเครื่องหมายหรือข้อความที่ภาษาชนะบรรจุ หรือหีบห่อที่บรรจุสารระเหยเพื่อเป็นการเตือนให้ระวังการใช้สารระเหยดังกล่าวทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 13 ผู้นำเข้าสารระเหยก่อนนำออกขายต้องจัดให้มีภาพเครื่องหมายหรือข้อความที่ภาษาชนะบรรจุหรือหีบห่อที่บรรจุสารระเหย เพื่อเป็นการเตือนให้ระวังการใช้สารระเหยดังกล่าวทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 14 สารระเหยที่ผู้ขายจะขายนั้นต้องมีภาพเครื่องหมาย หรือข้อความที่ผู้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้จัดให้มีที่ภาษาชนะบรรจุหรือหีบห่อที่บรรจุตามมาตรา 12 หรือมาตรา 13 อยู่ครบถ้วน

มาตรา 15 ห้ามมิให้ผู้ใดขายสารระเหยแก่ผู้ที่มีอายุไม่เกินสิบเจ็ดปี เว้นแต่เป็นการขายโดยสถานศึกษาเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ฝ่าฝืน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 16 ห้ามมิให้ผู้ใดขาย จัดหา หรือให้สารระเหยแก่ผู้ซึ่งตนรู้หรือควรรู้ว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด

มาตรา 17 ห้ามมิให้ผู้ใดใช้สารระเหยบำบัดความต้องการของร่างกายหรือจิตใจ ไม่ว่าจะโดยวิธีสูดดม หรือวิธีอื่นใด

มาตรา 18 ห้ามมิให้ผู้ใดจูงใจ ชักนำ ยุยงส่งเสริม หรือใช้อุบายหลอกลวงให้บุคคลอื่นใช้สารระเหยบำบัดความต้องการของร่างกายหรือจิตใจ ไม่ว่าจะโดยวิธีสูดดม หรือวิธีอื่นใด ฝ่าฝืนมาตรา 16 มาตรา 17 มาตรา 18 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 24)

มาตรา 31 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม รักษาการตามพระราชกำหนดนี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ ออกกฎกระทรวงและประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชกำหนดนี้ อำนาจหน้าที่ของ ร.ม.ว.อก. ประกาศใน

ราชกิจจานุเบกษาเพื่อดำเนินการต่าง ๆ ตามที่กำหนดในมาตรา 4 ออกกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไข ให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้าสารระเหยปฏิบัติ (มาตรา 12 มาตรา 13) อำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ - เข้าไปในสถานที่ผลิตสถานที่นำเข้า สถานที่ขายหรือสถานที่เก็บสารระเหยในระหว่างเวลา ทำการ (มาตรา 19 วรรคหนึ่ง) มีอำนาจยึดสารระเหยภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อที่บรรจุสารระเหย หรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี (มาตรา 19 วรรคหนึ่ง)

1.9 ทักษะชีวิตในการป้องกันตนเอง

1.9.1 ด้านความรู้ ประกอบด้วย

1. ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ คือ ความสามารถในการวิเคราะห์การแพร่ระบาดของและวิธีป้องกันการแพร่ระบาดของสารเสพติดได้
2. ความคิดสร้างสรรค์ คือ การเสนอแนวทางการป้องกันการใช้สารเสพติดและการแพร่ระบาดของสารเสพติดในระดับบุคคล ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคมได้

1.9.2 ด้านเจตคติ ประกอบด้วย

1. ความตระหนักรู้ในตน คือ ตระหนักว่าตนเองมีข้อดีในการป้องกันการถูกชักจูงให้ไปใช้สารเสพติด และข้อด้อยที่เสี่ยงต่อการถูกชักจูงให้ไปใช้สารเสพติด ตระหนักในปัญหาที่เกิดจากการใช้สารเสพติด
2. ความเห็นใจผู้อื่น คือ เห็นใจและเข้าใจผู้ใช้สารเสพติด เห็นใจและเข้าใจผู้เลิกใช้สารเสพติด เห็นใจและเข้าใจผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาสารเสพติด
3. ความภูมิใจในตนเอง คือ ความภาคภูมิใจในตนเองที่ไม่ใช้สารเสพติด
4. ความรับผิดชอบต่อสังคม คือ สามารถแสดงความคิดเห็นต่อบทความ ความรับผิดชอบของตนเองในการป้องกันตนเอง ครอบครัว และชุมชนจากสารเสพติด และการแพร่ระบาดของสารเสพติด

1.9.3 ด้านทักษะ ประกอบด้วย

1. การสร้างสัมพันธภาพ และการสื่อสาร คือสามารถใช้คำพูดและท่าทางเพื่อสื่อความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของตนเองต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม สามารถปฏิเสธเพื่อนในสถานการณ์ที่อาจถูกชักชวนไปใช้สารเสพติดได้ถูกต้องตามหลักการปฏิเสธ
2. การตัดสินใจและแก้ไขปัญหา คือ สามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่อาจถูกชักชวนไปให้ใช้สารเสพติดได้
3. การจัดการกับอารมณ์ และความเครียด ได้แก่ การจัดการกับอารมณ์ คือ สามารถเลือกวิธีจัดการกับอารมณ์ได้ และจัดการกับความเครียด คือ สามารถเลือกวิธีการกับความเครียดได้

2. ทฤษฎีจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดและทฤษฎีทางจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

2.1 แบบจำลองการวางแผนส่งเสริมสุขภาพ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำแบบจำลองการวางแผนส่งเสริมสุขภาพ (Proceed model) ของ ลอว์เรนซ์ (Lawrence) มาใช้ในการวินิจฉัยปัญหาและสาเหตุของปัญหา อาทิเช่น

ปัจจัยนำ หมายถึง ปัจจัยที่เป็นพื้นฐานและก่อให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลหรือในอีกด้านหนึ่งปัจจัยนี้จะมีความพอใจของบุคคลซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการเรียนรู้ ซึ่งความพอใจนี้อาจมีผลทั้งในทางสนับสนุน หรือยับยั้งการแสดงพฤติกรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลปัจจัยซึ่งเป็นองค์ประกอบของปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้ ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยม การรับรู้ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ และอายุ เพศ ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะมีผลต่อการวางแผนโครงการต่อไปภายภาคหน้า

ปัจจัยเอื้อ หมายถึง สิ่งที่เป็นแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลชุมชน รวมทั้งทักษะที่จะช่วยให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ได้ด้วยและความสามารถที่จะใช้แหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับ อาชีพ รายได้ ราคา ระยะเวลา นอกจากนั้นสิ่งที่สำคัญก็คือ การหาได้ง่าย (Available) และความสามารถเข้าถึงได้ (Accessibility) ของสิ่งที่จำเป็นในการแสดงพฤติกรรม หรือช่วยให้การแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ เป็นไปได้ง่ายยิ่งขึ้น

ปัจจัยเสริม หมายถึง สิ่งที่บุคคลจะได้รับหรือคาดว่าจะได้รับจากบุคคลอื่นอันเป็นผลจากการกระทำของตน สิ่งที่บุคคลจะได้รับอาจเป็นรางวัลที่เป็นสิ่งของค่าชมเชย การยอมรับ การลงโทษ การไม่ยอมรับการกระทำนั้น ๆ หรืออาจเป็นกฎระเบียบที่บังคับควบคุมให้บุคคลนั้น ๆ ปฏิบัติตามก็ได้ซึ่งสิ่งเหล่านี้บุคคลจะได้รับจากบุคคลอื่นที่มีอิทธิพลต่อตนเอง เช่น ญาติ เพื่อน แพทย์ ผู้บังคับบัญชา เป็นต้น และอิทธิพลของบุคคลต่าง ๆ นี้ก็จะแตกต่างกันไปตามพฤติกรรมของบุคคลและสถานการณ์ โดยอาจจะช่วยสนับสนุนหรือยับยั้งการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ก็ได้

2.2 ทฤษฎีแรงจูงใจ

ในการกระทำกิจกรรมใด ของมนุษย์ย่อมมีสิ่งเร้าและแรงจูงใจเป็นผลผลักดันให้มีความกระตือรือร้น จริ่งจัง ตั้งใจ สนใจ “การจูงใจ” มีอิทธิพลให้พฤติกรรมเพิ่มความเข้มข้น แข็งขัน ความสำเร็จอย่างไม่เบื่อบานาย

2.2.1 ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม

ทฤษฎี นี้ ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในอดีต (Past experience) ว่ามีผลต่อแรงจูงใจของบุคคลเป็นอย่างมาก ดังนั้นทุกพฤติกรรมของมนุษย์ถ้าวิเคราะห์ดูแล้วจะเห็นว่าได้รับอิทธิพลที่

เป็นแรงจูงใจมาจากประสบการณ์ในอดีตเป็นส่วนมาก โดยประสบการณ์ในด้านดีและกลายเป็นแรงจูงใจทางบวกที่ส่งผลเร้าให้มนุษย์มีความต้องการ การแสดงพฤติกรรมในทิศทางนั้นมากยิ่งขึ้น ทฤษฎีนี้เน้นความสำคัญของสิ่งเร้าภายนอก (Extrinsic motivation)

2.2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

ทฤษฎีนี้เห็นว่าแรงจูงใจเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเอกลักษณ์และการเลียนแบบ (Identification and imitation) จากบุคคลที่ตนเองชื่นชม หรือคนที่มีความชื่อเสียงในสังคมจะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล การศึกษาเรื่องการจูงใจก็คือการศึกษาหาสาเหตุที่อยู่เบื้องหลังของพฤติกรรมนั่นเอง การจูงใจมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อย่างยิ่ง กล่าวคือทำให้การเรียนรู้มีผลเต็มที่ การจูงใจยิ่งสูงเพียงใด การเรียนรู้ก็จะยิ่งเกิดในระดับสูงเพียงนั้นที่คนเรามีกิจกรรมทำอะไรๆ ตลอดเวลาไม่อยู่นิ่งก็เพราะว่าแรงจูงใจนั่นเอง

2.3 ศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการจูงใจ

ก่อนพูดถึงเรื่องการจูงใจ จำเป็นต้องเข้าใจ คำที่จะเข้ามาเกี่ยวข้อง และต้องกล่าวถึงบ่อย ๆ เสียก่อน เช่น สิ่งเร้า ความต้องการ แรงขับ แรงจูงใจ เครื่องล่อ เป้าหมาย

สิ่งเร้า (Stimulus) คือ ตัวที่มากระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรม หมายถึงสิ่งใด ๆ ก็ตามที่มากระทบกับร่างกายหรือจิตใจของคนซึ่งอยู่ภายนอกร่างกาย เช่น รูป แสง สี กลิ่น หรืออาจอยู่ภายในร่างกาย เช่น กรดในกระเพาะ เมื่อสิ่งดังกล่าวมากระทบกับร่างกายจะทำให้ร่างกายมีพฤติกรรม

ความต้องการ (Need) เป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นทางจิตวิทยาและนำจิตวิทยาเชื่อว่า พฤติกรรมทั้งหลายของมนุษย์ย่อมมีรากฐานเนื่องมาจากความต้องการ และเป็นที่ยอมรับกันว่า ความต้องการของมนุษย์มีทั้งที่เกิดจากสภาพทางสรีระ และจากสิ่งแวดล้อม

ความต้องการ ก็คือสภาพที่บุคคลขาดความสมดุล ในการดำรงชีวิต ร่างกายต้องการเมื่ออินทรีย์มีสภาพขาดสมดุล อินทรีย์ย่อมมีความต้องการ เพื่อความเจริญงอกงาม การสืบพันธุ์และสังคมโดยทั่วไปมักแบ่งความต้องการพื้นฐานของบุคคลออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

1. ความต้องการทางชีววิทยา หรือความต้องการทางกาย (Physiological need หรือ physical need) ร่างกายต้องการสภาพสมดุลพอดี ขาดหรือเกินไม่ได้ เช่น อาหาร น้ำ อากาศ การพักผ่อน อุณหภูมิที่เหมาะสม การเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลง การขับถ่าย ความต้องการทางเพศ ทางประสาทสัมผัส ถ้าขาดร่างกายก็เกิดความเครียดแสวงหา ถ้าเกินก็ขับออกไป

2. ความต้องการทางจิตวิทยา หรือความต้องการทางใจ (Psychological need) หรือความต้องการทางสังคม (Social need) เป็นความต้องการของจิตใจ ความต้องการทางสังคม ทางอารมณ์

เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตให้มีความสุขเพิ่มขึ้น เช่น ความต้องการความรัก ความมั่นคงปลอดภัย ฐานะทางสังคม อิสรภาพ ความสำเร็จในชีวิต การเป็นที่ยอมรับในสังคม ความอบอุ่น

ความต้องการของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นความต้องการทางกายหรือความต้องการทางใจเมื่อเกิดขึ้นกับบุคคลโดยอ้อมมีผล หรือก่อให้เกิดแรงผลักดันทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งสิ้น

สมยศ นาวิการ (2543 : 320) ให้ความหมายว่า เป็นความต้องการความสัมพันธ์ที่เป็นมิตร การยอมรับจากกลุ่ม และการถูกชอบโดยบุคคลอื่น สามารถสรุปความหมายของแรงจูงใจไฟสัมพันธ์ได้ว่า เป็นความต้องการความสัมพันธ์ที่เป็นมิตร ความปรารถนาที่จะกำหนดความผูกพันส่วนตัวกับบุคคลอื่น การยอมรับจากกลุ่ม การถูกชอบโดยบุคคลอื่น การร่วมมือและหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง

เฮลล์ไรเกิล และคณะ (Hellriegel and others. 2001 : 245) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึงแรงผลักดันต่อบุคคลหรือแรงผลักดันภายในตัวบุคคล ที่ส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรมเฉพาะที่มีทิศทางไปสู่เป้าประสงค์

มัวร์เฮดและกริฟฟิน (Moorhead and Griffin. 1995 : 236) ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจว่า กลุ่มของแรงผลักดันที่ส่งให้บุคคลมีพฤติกรรมในแนวทางที่ต้องการ

สรุปได้ว่า แรงจูงใจ หมายถึง พลังภายในของบุคคลที่ถูกกระตุ้นให้แสดงออกมาโดยบุคคล หรือสภาพแวดล้อมให้แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา เพื่อนำไปสู่การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่นำไปสู่เป้าหมายที่ตนเองต้องการ

นักจิตวิทยาได้สรุปลักษณะความต้องการของมนุษย์ไว้ 3 ประการ คือ

1. ไม่ว่ามนุษย์เผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ สังคมใด ย่อมมีความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic needs) เหมือนกัน ที่เห็นได้ชัดคือความต้องการทางร่างกาย เกี่ยวกับการดำรงชีพ (Biological หรือ physiological needs) มนุษย์ทุกรูปทุกนาม แม้แต่โยคี นักบวช ก็ต้องการอากาศ อาหาร การพักผ่อน นอนหลับ ขับถ่าย อุณหภูมิพอเหมาะ มีความอยาก หิว กระหาย ปุณชนยังมีความต้องการทางเพศ การคุ้มครองเลี้ยงดูลูก (Maternal needs) อีกด้วย

2. มีความต้องการทางสังคมหลายประการที่เป็นพื้นฐานเหมือนกันหมดไม่ว่าสังคมใด เช่น ความต้องการความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย แต่ก็มีความต้องการบางอย่างแตกต่างกันไปตามสิ่งแวดล้อมและสังคม เช่น สังคมอเมริกันเน้นความต้องการความสำเร็จ ความเป็นตัวของตัวเอง แต่สังคมไทยต้องการ การยอมรับการยกย่อง และสัมพันธ์ไมตรีมากกว่า

3. ความต้องการของมนุษย์ขึ้นอยู่กับลักษณะพัฒนาการของเขาด้วย แล้วแต่วัย ระดับวุฒิภาวะ เช่น วัยเด็กย่อมต้องการพึ่งพาอาศัยผู้ใหญ่มาก (Need for dependence) อยู่ใกล้พ่อแม่ เมื่อสู่วัยผู้ใหญ่กลับต้องการอิสระอยากทำอะไรตามใจชอบ (Need for independence)

มาสโลว์ (Maslow) กล่าวว่า ความต้องการของมนุษย์นั้นมีลำดับขั้น และความต้องการในขั้นแรกเป็นความต้องการที่จำเป็นต้องได้รับการตอบสนองก่อนความต้องการในลำดับต่อ ๆ ไป ฉะนั้น พฤติกรรมของบุคคลที่จะสนองตอบต่อความต้องการในลำดับขั้นหลัง ๆ จึงขึ้นอยู่กับว่า ความต้องการในลำดับแรก ๆ ได้รับการตอบสนองแล้วมากน้อยเพียงใด トラบใดที่ท้องยังหิว (ความต้องการขั้นที่ 1) บุคคลจะยังไม่คำนึงถึงความต้องการเกียรติยศ (ความต้องการขั้นที่ 4) ยังไม่คิดรนที่จะไฝ่หาความรู้ (ความต้องการขั้นที่ 5) บางคนยอมทำในสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ ไม่ยกย่อง เพื่อให้ความต้องการทางกายได้รับตอบสนอง เช่น ขโมยอาหาร หน้าด้านโกงเงินเพื่อความอยู่รอดโดยไม่รักษาเกียรติ แสดงว่าคนเราสนองความต้องการขั้นต้น ๆ ก่อน ยกเว้นบางคนซึ่งเป็นส่วนน้อยยอมอดตาย หรือยอมเสี่ยงภัยเพื่อเกียรติยศชื่อเสียง มนุษย์มีความต้องการอยู่ตลอดเวลาได้รับสนองตอบเป็นที่พอใจบ้างบางส่วนเวลาหาได้บริบูรณ์สมใจไปทั้งหมด และมีความเห็นว่า ความต้องการของมนุษย์มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและมีความต้องการพื้นฐาน (Basic needs) ให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ อาจเรียกความต้องการเหล่านี้ว่า Fundamental needs กล่าวไว้ในทฤษฎีความต้องการ (Basic Need Theory) มาสโลว์จัดลำดับความต้องการก่อนหลัง เรียกว่า “ระดับแรงจูงใจ” (Hierarchy of prepotency) มีพลังความต้องการมีลำดับการเกิดก่อนหลังในชีวิตและพัฒนาการของมนุษย์ ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physical need หรือ physiological need) เป็นความต้องการขั้นแรกของมนุษย์ เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ต้องการปัจจัย 4 ซึ่งมนุษย์ทุกคนต้องการเหมือนกันหมด เป็นความต้องการที่จะลดความหิว กระหาย อยาก เช่น ต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ความเคลื่อนไหว มีอำนาจรุนแรงมากกว่าความต้องการอื่น ในตอนแรกเกิด คนจะคิดแต่ให้ท้องอืด เรื่องผิติดูกีลธรรมพูดกันทีหลัง

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) ความต้องการความอบอุ่นใจ (Security) มั่นคง การคุ้มครอง ต้องการที่จะป้องกันตนเองให้พ้นจากอันตราย หรือแย่งชิงสิ่งที่ตนเป็นเจ้าของจึงมีการฝากเงินธนาคารประกันชีวิต

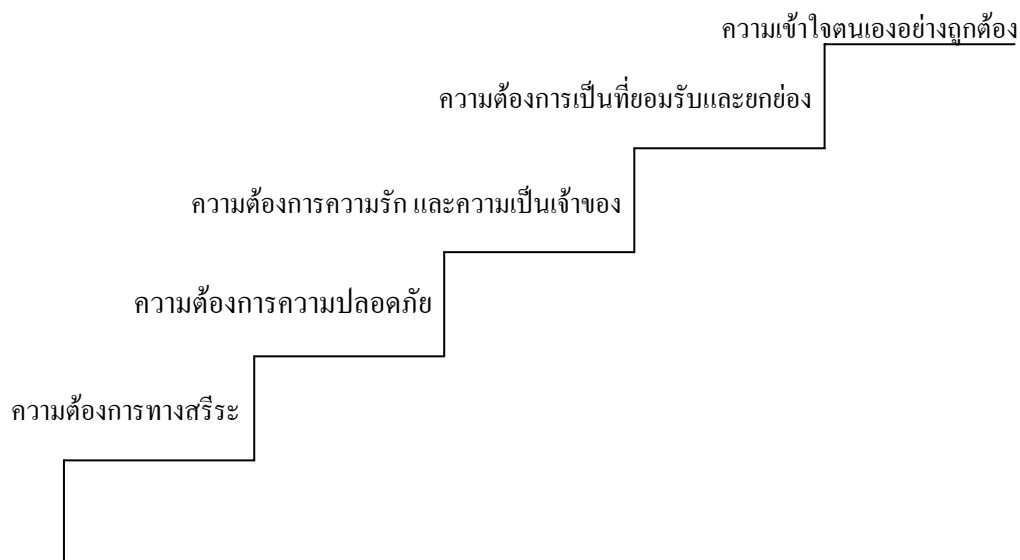
3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Love and belonging needs) ต้องการยอมรับเป็นพรรคพวก มิตร เพื่อนร่วมงาน คู่รัก ครอบครัว ต้องการความรัก ความห่วงใย (Love or affection belong ness) ต้องการการยอมรับว่าเป็นสมาชิก เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

4. ความต้องการเป็นที่ยอมรับและยกย่อง (Esteem need) ความต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียงในสังคม ความต้องการความสำเร็จ การนับถือความสามารถของตน (Self-esteem) ต้องการการเคารพนับถือ ต้องการให้อื่นยอมรับยกย่องชมเชย ยอมรับว่าตนมีค่า มีเกียรติ มีชื่อเสียง เกียรติฐานะของตน ให้อื่นยอมรับว่าตนมีประโยชน์เป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูงสังคม ต้องการความร่ำรวย ความมีอำนาจและ ความต้องการทางสังคม (Social needs) คือความต้องการอยู่สมาคม (Affiliation need) ต้องการจะให้สังคมนับหน้าถือตา

5. ความต้องการเข้าใจตนเองอย่างถูกต้อง (Self – actualization needs) เป็นความต้องการตระหนักในความสามารถของตนเอง ความต้องการที่จะใช้ความสามารถที่มีอยู่เต็มที่เต็มที่ กำลัง เป็นความต้องการที่จะประสบความสำเร็จสมหวัง เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์เป็น ความต้องการอุดมคติและทำให้ได้ตามอุดมคติ ตั้งอุดมคติแล้วพยายามให้เป็นจริงตามนั้น เช่น จะเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ จะเป็นนักกีฬาที่สามารถ จะเรียนให้สำเร็จปริญญา

ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจ (Need to know and understand) ต้องการทางด้านความคิด สติปัญญาซึ่งหาได้เกิดขึ้นแก่ทุกคนไม่ แม้ว่าทุกคนจะเสาะแสวงหาความรู้ มีความอยากรู้อยากเห็นก็ตาม แต่บางคนเท่านั้นจัดระบบและพิจารณาความสัมพันธ์ด้วยความใส่ใจ ใฝ่รู้และพัฒนาตนเองตามความสามารถที่มีอยู่

จากการแบ่งลำดับความต้องการของบุคคลตามทัศนะของมาสโลว์ จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมเบื้องต้นของบุคคลที่เกิดขึ้น จะเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางกาย ซึ่งได้แก่ ความต้องการอาหาร อากาศ น้ำ การพักผ่อน ฯลฯ ก่อนอื่นจนกว่าร่างกายจะอยู่ในสภาพสมดุลแล้ว จึงจะเกิดพฤติกรรมในการตอบสนองความต้องการความปลอดภัยต่อไป และถ้าพิจารณาเฉพาะแต่ละลำดับของความลำดับขั้นความต้องการตามความคิดของมาสโลว์ ทำให้ได้ข้อคิดที่ว่า ความต้องการขั้นสูงจะเกิดขึ้นต่อเมื่อความต้องการขั้นต่ำกว่าได้รับการตอบสนองมาแล้วถ้าความต้องการอาหารยังไม่ได้รับการตอบสนอง ความอยากรู้อยากทำความเข้าใจก็จะไม่เบ่งบานเต็มที่ ครูจะ เลี้ยวเข็ญดีนรรนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ยากถ้าหากเด็กยังหิวกระหาย เจ็บป่วย ตราบใดที่ ประชาชนยังต้องดิ้นรน เตื่อร้อนเพื่อปากท้องยังปากกัดตีนถีบ หาเช้ากินค่ำ กังวลอยู่กับคินฟ้า อากาศ โจรผู้ร้าย ความต้องการที่จะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองก็เป็นเรื่องยาก

ภาพประกอบ 2 ภาพแสดงลำดับขั้นแห่งความต้องการตามความคิดของมาสโลว์

มาสโลว์ได้พบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลำดับขั้นของความต้องการว่า ความต้องการขั้นต่ำกว่าจะมีอำนาจรุนแรงกว่าความต้องการขั้นสูงขึ้นไป เช่น ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างความต้องการ ทางร่างกายกับความรู้สึกปลอดภัย คนเราก็มักจะเลือกตอบสนองความต้องการทางร่างกาย ซึ่งเป็นความต้องการขั้นต่ำกว่า แต่ก็มีบ้างบางครั้งที่ว่า ความต้องการขั้นสูงกว่าที่อำนาจมากกว่าซึ่งไม่ค่อยจะปรากฏบ่อยนัก

มีอีกหลายท่านกล่าวไว้ต่าง ๆ กันในเรื่องความต้องการอันเป็นแรงจูงใจเด็กวัยรุ่น เช่น นาฏเจลิเยว สุมาวงศ์ ว่าอยากเด่น อยากดัง (Need for status & recognition) อยากดี (Need for independence) อยากดู (Need for curiosity & philosophy of life) อยากดี (Need for achievement) สุภา มาลากุล ประมวญ ดิคคินสัน สรุปว่าแรงจูงใจของเด็กมีอยากรู้ (Need to know) อยากโต (Need to grow) อยากโชว์ (Need to show) อยากช่วย (Need to help)

แรงขับ (Drive) หมายถึง แรงผลักดันซึ่งเกิดจากภายในตัวบุคคล ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา คำนี้ให้คำจำกัดความยาก แรงขับไม่ใช่สิ่งเร้า ไม่ใช่การตอบสนอง ไม่ใช่การแสวงหาความพอใจ แรงขับขั้นมูลฐานของมนุษย์ คือ ความหิว (Hunger) ความกระหาย (Thirsty) ความปรารถนา (Appetite) ความต้องการทางเพศ วอซซ์เบิร์น (Washburn) ได้ทำการทดลองและสรุป เป็นทฤษฎีว่าความหิวเกิดจากการที่กระเพาะอาหารหดตัวลงเนื่องจากกระเพาะว่างเปล่า ในขณะที่ร่างกายขาดหรือสูญเสียอาหารหรือน้ำ ร่างกายย่อมมีความต้องการ ความต้องการนี้จะก่อให้เกิดผลทางจิตวิทยาตามมา คือ หิว กระหาย กระวนกระวาย หงุดหงิด อารมณ์เสีย ทำอะไร

รุนแรง ภาวะเช่นนี้เราถือว่าเกิดแรงขับขึ้นนั่นเอง แรงขับจึงหมายถึงสภาพของความตึงเครียดอันเป็นผลมาจากความต้องการ แรงขับเป็นสภาพของความเครียดทางร่างกาย เป็นตัวการที่ทำให้ร่างกายแสดงพฤติกรรมเพื่อขจัดความเครียดให้สิ้นไป

ความต้องการและแรงขับเป็นสภาพที่ต่อเนื่องจากความต้องการ (Need) เมื่อคนเรามีความต้องการก็จะเกิดแรงขับ (Drive) เป็นแรงผลักดันให้เกิดขบวนการ เช่น ความต้องการน้ำ ก็เกิดแรงขับ (Drive) ให้ไปหาน้ำมาดื่ม ป่วยก็ไปหายา ถ้าเกิดความต้องการทางเพศ (Sex need) ก็ทำให้เกิดแรงขับ (Sex drive)

บุคคลอาจเกิดแรงขับหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน ซึ่งบุคคลมักเลือกสนองแรงขับเป็นอย่างไร จะเลือกสนองแรงขับที่รุนแรงก่อน เช่น ตามที่นักจิตวิทยาทำการทดลองขังหนูตัวผู้ไว้ตัวเดียวหลายวัน ปล่อยให้หิว หลังจากนั้นเปิดให้ออกจากกรงทางหนึ่งมันมองเห็นอาหาร อีกทางหนึ่งมองเห็นหนูตัวเมีย ผลปรากฏหนูขาวตัวผู้วิ่งไปหาหนูตัวเมีย แสดงว่าแรงขับทางเพศ (Sex drive) ของหนูที่ทดลองสูงกว่าแรงขับที่เกี่ยวกับความหิว อีกการทดลองหนึ่งนำแม่หนูขาวเข้าเครื่องทดลองมีสะพานเล็ก ๆ ให้เดินไปหาเครื่องล่อหลายสะพาน คือ สะพานไปหาลูก สะพานไปหาอาหาร สะพานไปหาน้ำ และสะพานไปหาหนูตัวผู้ แต่ละสะพานมีกระแสไฟฟ้าอ่อน ๆ เป็นเครื่องกีดขวาง ผลปรากฏว่า หนูตัวเมียพยายามไปหาลูกมากที่สุด และพยายามไปหา น้ำ อาหาร เพศตรงข้ามมีจำนวนครั้งรองลงไป ลดหลั่นกันตามลำดับซึ่งแสดงว่ามีพลังขับไม่เท่ากัน

แรงจูงใจ (Motivation) หมายถึง สิ่งที่กระตุ้นให้อินทรีย์กระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอย่างมีจุดหมายปลายทางซึ่งอาจเกิดจากสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกก็ได้ คือ แรงดันที่ทำให้บุคคลกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจนสำเร็จ หรือพูดว่าเป็นแรงชักนำจากสิ่งที่มาเร้าให้เกิดความต้องการ (Need) เกิดแรงขับ (Drive) ขึ้นมาให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปในแนวทางใดแนวทางหนึ่ง แรงจูงใจ (Motive) เป็นกำลังที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมโดยการเร้าภายในตัวบุคคล เช่น เมื่อกระหายน้ำจะมีแรงผลักดันเป็นแรงจูงใจให้ต้องการน้ำจึงดำเนินขบวนการไปแสวงหาน้ำ แรงจูงใจ (Motive) มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ

1. ส่งเสริมให้ทำงานสำเร็จ เป็นแรงผลักดันให้แสดงพฤติกรรมแรงผลักดันนั้น ๆ อาจเกิดจากสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกก็ได้ ให้พลังแก่อินทรีย์แสดงพฤติกรรม

2. กำหนดแนวทางของพฤติกรรมซึ่งควรเป็นไปในรูปใด นำพฤติกรรมให้ตรงทิศทางเพื่อที่จะบรรลุถึงเป้าประสงค์ คือ สำเร็จความต้องการ

แรงจูงใจ (Motive) เป็นสาเหตุสำคัญที่ผลักดันให้เกิดพฤติกรรม เช่น ต้องการสอบ (Entrance) ได้จึงไปเรียนกวดวิชา

แรงจูงใจเกิดจากองค์ประกอบต่าง ๆ ในอินทรีย์ เช่น ความต้องการ (Need) เจตคติ (Attitude) ความสนใจ (Interest) อุดมคติ (Ideal) และลักษณะนิสัย (Habit)

แรงจูงใจ (Motive) เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมที่มีทิศทาง (Push into some relevant direction) เช่น เมื่อเหนื่อยก็จะเกิดแรงขับให้พักผ่อน ซึ่งจะใช้การพักผ่อนแบบไหนก็ได้แต่อากาศเย็น ๆ กำลังสบายเป็นแรงจูงใจให้อยากนอน เป็นต้น

เครื่องล่อหรือสิ่งล่อใจ (Incentive) คือ สิ่งเร้าที่ชักนำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เครื่องล่ออยู่ภายนอกร่างกาย เป็นตัวกำหนดทิศทางของพฤติกรรมทั้งทางบวกอยากได้หรือหันเข้าหา และทางลบหนีห่างออกไป

เครื่องล่อ เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการจูงใจ เป็นสิ่งซึ่งกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม ซึ่งอยู่ภายนอกตัวบุคคลเครื่องล่ออาจเป็นนามธรรม เช่น การชมเชย การตำหนิ ความสุขต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรม เช่น รางวัล เกรด ต่างกับแรงจูงใจ ที่ว่าแรงจูงใจเป็นสิ่งเร้าภายในตัวบุคคล ส่วนเครื่องล่อ หรือสิ่งล่อใจ (Incentive) เครื่องล่อภายนอกที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมได้แก่ การยกย่องสรรเสริญ ตำหนิติเตียน ให้รางวัล ลงโทษ ปริญญาบัตร เงิน อาหาร

สิ่งล่อใจ คือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่กระตุ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่ให้มีการปฏิบัติตาม หรือเกิดอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการกระทำของบุคคล ลักษณะสำคัญของสิ่งล่อใจ คือ การใช้สิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นปัจจัยดึงดูดภายนอกที่ทำให้คนทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แห่ เป็นสิ่งล่อใจให้ปลามาติดเบ็ด เครื่องล่อใจอาจเป็นวัตถุสัญลักษณ์ คำพูดที่ทำให้บุคคลนั้นๆ ฟังพอใจที่จะแสดงพฤติกรรม (กฤษณา ศักดิ์ศรี. 2538 : 118-124)

โมเวนและไมเนอร์ (Mowen and Minor. 1998 : 160) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การจูงใจ หมายถึง สภาวะภายในของบุคคลได้รับการกระตุ้น เพื่อผลักดันให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมออกมาโดยมีทิศทางเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่มุ่งหวัง (Goal-directed behavior) การจูงใจประกอบด้วย แรงขับ (Drives) ตัวกระตุ้น (Urges) ความปรารถนา (Wishes) หรือความต้องการอยากได้ (Desires) เป็นจุดเริ่มต้นที่จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวภายในร่างกาย อย่างมีลำดับขั้นตอนนำไปสู่การแสดงพฤติกรรม

2.4 จิตวิทยาพัฒนาการ

ทฤษฎีพัฒนาการ (Theory of Development) การพัฒนานั้นไม่ได้หมายถึง การสืบคลาน การนั่ง การยืน การเดิน เพียงเท่านั้น แต่ยังคงคำนึงถึงการพัฒนาในด้านอื่นๆ ด้วย เช่น ทางด้านความคิด อารมณ์ บุคลิกภาพ สังคม เป็นต้น

จากที่กล่าวในเบื้องต้นสะท้อนให้ทราบถึงการพัฒนา และการศึกษาของนักจิตวิทยาที่มีความสนใจและมุ่งศึกษาถึงแนวคิด วิธีการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการของมนุษย์ ซึ่งมีนักจิตวิทยา

ที่มีความสนใจศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของมนุษย์จำนวนมาก แต่ในงานชิ้นนี้ผู้ศึกษา
ขอนำเสนอแนวคิดของนักจิตวิทยาพัฒนาการที่ศึกษาด้านจิตวิทยาพัฒนาการจำนวน 4 ท่าน ได้แก่

1. ทฤษฎีการพัฒนาการของ فروยด์ (Freud's Theory of Personal Development)
2. ทฤษฎีพัฒนาการของอีริกสัน (Erikson's Psychosocial Stage of Development)
3. ทฤษฎีพัฒนาการของเพียร์เจท์ (Piaget's Theory of Cognitive Development)
4. ทฤษฎีพัฒนาการของซัลลิแวน (Sullivan's Development of Personality)

ตาราง 1 ตารางแสดงการเปรียบเทียบทฤษฎีพัฒนาการของ فروยด์, อีริกสัน, เพียร์เจท์, ซัลลิแวน

อายุ Age	فروยด์ (Freud's) Psychosexual stages	อีริกสัน (Erikson's) Psychosocial stage	เพียร์เจท์ (Piaget's) Cognitive stages	ซัลลิแวน (Sullivan's) Development of personality
0 – 2 ปี	ระยะปาก (Oral)	ความเชื่อถือไว้วางใจกับ ความระแวงไม่ไว้วางใจ (Trust vs. mistrust)	ระยะประสาทสัมผัส (Sensorimotor operation)	ระยะวัยทารก
2 – 3 ปี	ระยะขั้วถ่าย (Anal)	ความรู้สึกลืออิสระกับความ สงสัยไม่แน่ใจ (Autonomy vs. doubt)	ระยะของการเริ่มมี ความคิดความเข้าใจ (Preoperations)	ระยะวัยเด็กตอนต้น
3 – 6 ปี	ระยะอวัยวะเพศ (Phallic)	ความคิดริเริ่มและ ความรู้สึกลือผิด (Initiative vs. guilt)		ระยะวัยเด็ก
6 – 11 ปี	ระยะพัก (Latency)	ความขยันหมั่นเพียรและ ความรู้สึกลือมีปมด้อย (Industry vs. inferiority)	การคิดอย่างมีเหตุผล เชิงรูปธรรม (Concrete operations)	
11 – 17 ปี	ระยะสนใจเพศตรง ข้าม (Genital)	การมีเอกลักษณ์ของ ตนเองกับความสับสน ไม่เข้าใจตนเอง (Identity vs. role confusion)	การคิดอย่างมีเหตุผล (Formal operations)	ระยะเข้าสู่วัยรุ่น และวัยรุ่น
17 – 20 ปี				ระยะวัยรุ่น ตอนปลาย

ตาราง 1 (ต่อ)

อายุ Age	ฟรอยด์ (Freud's) Psychosexual stages	อีริกสัน (Erikson's) Psychosocial stage	เพียร์เจท (Piaget's) Cognitive stages	ซัลลิแวน (Sullivan's) Development of personality
20 ปีขึ้นไป				ระยะวัยผู้ใหญ่

ที่มา : สุชา จันทน์เอม และคณะ. 2542 : 38 - 39

จากตารางการเปรียบเทียบทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการข้างต้น เป็นการเปรียบเทียบในวิธีการคิดของนักจิตวิทยาพัฒนาการในแต่ละช่วงวัยของมนุษย์ตั้งแต่ช่วงระยะเวลาเด็ก – วัยรุ่นตอนปลาย และผู้ใหญ่ ซึ่งจากการเปรียบเทียบสะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติของมนุษย์ที่มีการพัฒนาเจริญเติบโตในแต่ละช่วงวัยที่มีความแตกต่างกัน และมีความต้องการ การแสดงออกที่มีความคล้ายและสอดคล้องกันในแต่ละช่วงวัย

2.5 ทฤษฎีพัฒนาการพฤติกรรมทางสังคม

มนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตายต้องเป็นสมาชิกของสังคม ต้องมีการปรับตัวให้อยู่ในสังคมเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ ฉะนั้น การปรับตัวของมนุษย์ตั้งแต่การตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางร่างกาย ตลอดจนถึงการเรียนรู้ ค่านิยม การพัฒนานิสัย และความเป็นตนของมนุษย์

การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์จึงมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในความคิดค้นของกลุ่มและบทบาทในสังคมอยู่มาก และนอกจากต้องคำนึงถึงอิทธิพลของสังคมแล้ว ความสำคัญของความแตกต่างในแต่ละบุคคลก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในการศึกษาพัฒนาการพฤติกรรมทางสังคมมนุษย์

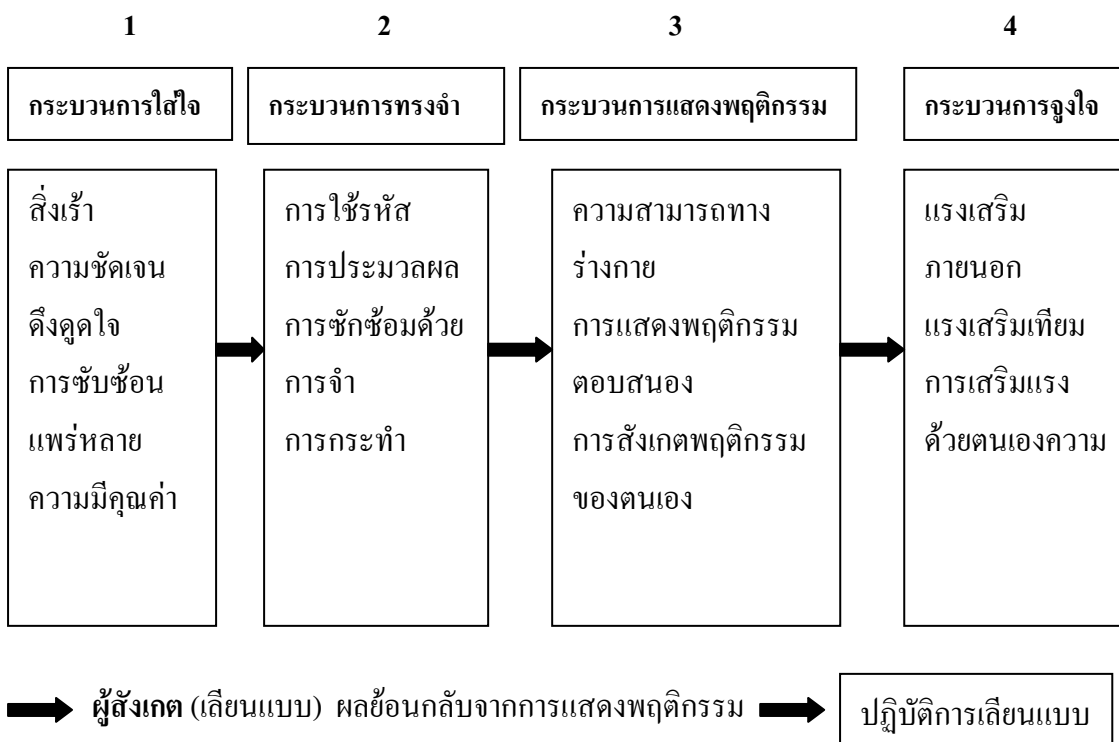
2.6 พฤติกรรมและกระบวนการเลียนแบบ

การเลียนแบบ (Imitation) หมายถึง พฤติกรรมการเอาแบบอย่างซึ่งเกิดจากกระบวนการทางจิตวิทยาและสังคม โดยที่ผู้เลียนแบบอาจรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้

พฤติกรรมการเลียนแบบ เป็นพฤติกรรมของผู้เลียนแบบซึ่งแสดงออกโดยอาศัยพฤติกรรมของตัวแบบเป็นต้นแบบ ตัวแบบประพฤติตนปฏิบัติตนอย่างไร แสดงกิริยาวาจาอย่างไรผู้เลียนแบบก็กระทำเช่นนั้นด้วย ฝ่ายของตัวแบบนี้จะมีตัวตนอยู่จริงๆ ในอดีตและปัจจุบัน หรืออาจเป็นตัวแบบในจินตนาการ เช่น ในนวนิยายและวรรณคดี พฤติกรรมการเลียนแบบอาจเหมือนกัน

หรือเป็นอย่างเดียวกันกับพฤติกรรมบางส่วนหรือทั้งหมดของตัวแบบในระดับที่มีความแตกต่างกัน จนกระทั่งไม่มีความแตกต่างระหว่างกันเลย กล่าวคือ อาจเหมือนกันทุกประการในด้านการประพฤติปฏิบัติตนตลอดถึงวิถีชีวิตของผู้เลียนแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถความรู้สึก ความเลื่อมใสศรัทธา ทัศนคติ ค่านิยม อุดมคติของผู้เลียนแบบ และความสำคัญหรืออิทธิพลของตัวแบบที่มีต่อผู้เลียนแบบรวมทั้งสถานการณ์แวดล้อมอื่นๆ ประกอบด้วย (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2547 : 126)

กระบวนการเลียนแบบ เป็นการแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมเลียนแบบเกิดขึ้นได้อย่างไร ประกอบด้วยเงื่อนไขต่างๆ ทั้งทางจิตวิทยาและสังคม ดังแสดงในภาพประกอบ 3

ความสามารถด้านประสาทสัมผัส ความแม่นยำ
 ระดับของการกระตุ้น
 ความพร้อม
 แรงเสริมในอดีต

(จากเบนคูราและวอลเตอร์ส)

ภาพประกอบ 3 แผนผังแสดงกระบวนการเลียนแบบ

ที่มา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2547 : 126

เบนคูราและวอลเตอร์ส กล่าวถึงเรื่องการเรียนรู้โดยการเลียนแบบ ซึ่งมีกรอบความคิดของกระบวนการอันประกอบด้วยสาระต่างๆ ที่ให้ความรู้ ความเข้าใจอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งเกี่ยวกับการเลียนแบบในความหมายของกระบวนการกระทำตามอย่างตัวแบบ (Modeling) ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยสังเกตการณ์กระทำที่เป็นตัวแบบหรือโดยสังเกตการณ์กระทำของผู้อื่นที่ช่วยให้มีความคิดว่า ควรแสดงพฤติกรรมอย่างไรและควรหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดประการใดบ้าง กระบวนการนี้ประกอบด้วยสี่ส่วนด้วยกันคือ กระบวนการใส่ใจ กระบวนการทรงจำ กระบวนการแสดงพฤติกรรม และกระบวนการจูงใจ ดังที่แสดงไว้ในแผนผัง พร้อมกับองค์ประกอบย่อยในแต่ละส่วนที่สามารถส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบหรือปฏิบัติการเลียนแบบ (Matching performances) (ดังแสดงไว้ในภาพประกอบ 3)

เชียร์สได้ศึกษาวิจัยพฤติกรรมโดยเฉพาะได้ศึกษาพฤติกรรมในเด็กเป็นเวลานาน และเขาได้สรุปหลักเกณฑ์การเกิดพฤติกรรมไว้ดังนี้ (พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2549 : 126)

1. พฤติกรรมของคนหนึ่งๆ อาจเป็นทั้งสาเหตุและผลของอีกพฤติกรรมหนึ่งในลักษณะปฏิกริยาถูกไข (Dyadic interaction)
2. พฤติกรรมเกิดขึ้นเพื่อลดแรงขับพื้นฐาน
3. พฤติกรรมทุกชนิดถ้าได้รับรางวัลจะเกิดขึ้นซ้ำอีก แต่ถ้าได้รับการลงโทษพฤติกรรมนั้นจะหมดไป
4. ตัวเสริมแรงจะช่วยลดแรงขับพฤติกรรม ทั้งแรงขับปฐมภูมิและแรงขับทุติยภูมิ
5. พฤติกรรมต่างๆ เช่น ความก้าวร้าว พฤติกรรมสังคมเป็นกระบวนการสะสมด้วยสังคมประกิด แต่มีสาเหตุและวิธีการแสดงออกเฉพาะ

นอกจากนี้ เชียร์สเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากแรงกระตุ้น 2 ชนิด ประกอบด้วย

1. แรงขับปฐมภูมิ (Primary drive) ได้แก่ แรงขับที่มีมาแต่กำเนิด เช่น ความหิว ความต้องการพื้นฐานต่างๆ ของเด็ก ฯลฯ
2. แรงขับทุติยภูมิ (Secondary drive) ได้แก่ แรงขับที่ได้รับจากการเรียนรู้ทางสังคม เช่น ความภาคภูมิใจในตนเอง ความเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน ฯลฯ

โดยเชียร์สเชื่อว่าแรงขับนี้เป็นแรงกระตุ้นทำให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ในเด็ก

ในขณะที่เบนคูราเชื่อว่า เมื่อเด็กเกิดขึ้นมานั้นจะมีพฤติกรรมเบื้องต้นติดมาด้วย ต่อมาเขาก็จะเริ่มเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่น เมื่อเด็กเกิดมาเด็กจะรับรู้เสียงเบื้องต้นต่างๆ แล้วเขาก็จะค่อยๆ เกิดการเรียนรู้โดยรวมเสียงต่างๆ เป็นคำพูด เป็นประโยค มีพฤติกรรมที่มีความซับซ้อน (Complex behaviors) มิได้มีแบบแผนที่แน่นอน และสร้างขึ้นจากการผสมผสานกันระหว่างกิจกรรมต่างๆ โดยเบนคูราเชื่อว่าพฤติกรรมต่างๆ อาจเกิดจากสาเหตุต่อไปนี้

1. การเรียนรู้จากการตอบสนอง (Learning by response consequences) นั่นคือ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของผลการกระทำที่อาจเป็นบวกหรือลบ เขาจะเรียนรู้ว่าพฤติกรรมที่ทำได้แล้วได้ผลทางบวกและพฤติกรรมอะไรเมื่อทำไปแล้วได้ผลทางลบ

2. เรียนรู้โดยตัวแบบ (Learning through modeling) พฤติกรรมของมนุษย์อาจเกิดจากการเลียนแบบในกระบวนการสังเกตแบบต่างๆ กัน โดยกระบวนการสังเกต แบ่งเป็นกระบวนการต่างๆ ดังนี้

2.1 กระบวนการความตั้งใจ (Attention process) ได้แก่ การตั้งใจสังเกตเพื่อให้ได้การรับรู้ที่ถูกต้อง

2.2 กระบวนการจดจำ (Retention process) ได้แก่ การคงความจำในกิจกรรมที่เลียนแบบ ซึ่งประกอบด้วย การวาดภาพในใจ และคำพูด การเรียนรู้จากการสังเกตที่ได้นั้น ผู้สังเกตจะต้องทบทวนดูแบบอย่างมีระบบแล้วจึงเลียนพฤติกรรมให้ถูกต้องจึงจะเกิดการเรียนรู้

2.3 กระบวนการสร้างพฤติกรรมทางอวัยวะเคลื่อนไหว (Motor reproduction process) กระบวนการนี้คือการแปรสภาพพฤติกรรมของตัวแบบเป็นการกระทำ

2.4 กระบวนการจูงใจ (Motivation process) มนุษย์จะเลียนแบบพฤติกรรมที่ให้ผลดีกับเขามากกว่าพฤติกรรมที่ให้โทษกับเขา และเขามีแนวโน้มจะเลียนแบบพฤติกรรมที่เขาพอใจมากกว่าพฤติกรรมที่เขาทำไปแล้วไม่สบายใจ

3. เยาวชนและความหมาย

พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2553 : ออนไลน์) เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่นักเรียนแล้วจากการจดทะเบียนสมรส ในทางกฎหมายก็ถือว่าบุคคลที่มีอายุระหว่างนี้เป็นเยาวชนและหากต้องระวางโทษก็จะพิจารณาโทษแตกต่างจากผู้ใหญ่

องค์การสหประชาชาติ (สุภักดิ์ อนุกุล. 2539 : 82) ระบุว่า เยาวชน หมายถึง คนในวัยหนุ่มสาว คือ ผู้มีอายุระหว่าง 15 - 25 ปี หรือเป็นช่วงวัยหนุ่มสาว

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว นิยามคำว่าเยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกินกว่า 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า พ.ร.บ. เยาวชนฯ ให้นิยามของคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ไว้ในมาตรา 4 ดังนี้ (ณรงค์ ใจหาญ. 2553 : ออนไลน์)

“เด็ก” หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่มิได้หมายความรวมถึงบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส

จากการศึกษาของแพทย์และนักจิตวิทยา สรุปความหมายของเยาวชน หมายถึง วัยที่เจริญสู่ภาวะเป็นผู้ที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นวัยต่อระหว่างวัยเด็กกับ วัยเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน

ดังนั้นสรุปได้ว่า เยาวชน หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 12 - 25 ปีบริบูรณ์ และเป็นผู้ที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจ รวมทั้งทางสังคม เป็นวัยที่มีการปรับตัวเพื่อการรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองให้มากขึ้น รวมทั้งเป็นผู้ที่เริ่มมีความคิดความอ่านเป็นของตนเอง โดยจะมีความเชื่อมั่นในความคิดของตนเองเป็นสำคัญ

4. แรงสนับสนุนทางด้านสังคม

แรงสนับสนุนทางด้านสังคม หมายถึง สิ่งที่ได้รับได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในด้านความช่วยเหลือทางด้านข้อมูล ข่าวสาร วัตถุประสงค์ของ หรือการสนับสนุนทางด้านจิตใจจากผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มคน และเป็นผลให้ผู้รับได้ปฏิบัติหรือแสดงออกทางพฤติกรรมไปในทางที่ผู้รับต้องการ ในที่นี้หมายถึงการมีสุขภาพดี แรงสนับสนุนทางสังคมอาจมาจากบุคคลในครอบครัว เช่น พ่อแม่ พี่น้อง เพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชน เพื่อนร่วมงาน เพื่อนนักเรียน ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) (ทฤษฎีการพยาบาล/ทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์. 2553 : ออนไลน์)

ฟิลิซุก กล่าวว่า แรงสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคน ไม่เฉพาะแต่ความช่วยเหลือทางด้านวัตถุ ความมั่นคงทางอารมณ์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการที่บุคคลรู้สึกว่าคุณเองได้รับการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของผู้อื่นด้วย (ทฤษฎีการพยาบาล/ทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์. 2553 : ออนไลน์)

4.1 องค์ประกอบของการสนับสนุนทางสังคม

หลักการที่สำคัญของแรงสนับสนุนทางสังคม ประกอบด้วย

1. ต้องมีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ให้และผู้รับแรงสนับสนุน
2. ลักษณะของการติดต่อสัมพันธ์นั้น จะต้องประกอบด้วย

2.1 ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ผู้รับเชื่อว่ามีใจใส่ใจ และมีความรัก ความหวังดีในสังคมอย่างจริงใจ

2.2 ข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะทำให้ผู้รับรู้สึกว่าตนเองมีค่า และเป็นที่ยอมรับในสังคม

2.3 ข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะ ทำให้ผู้รับเชื่อว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและมีประโยชน์แก่สังคม

2.4 ปัจจัยนำเข้าของการสนับสนุนทางสังคมอาจอยู่ในรูปของข้อมูล ข่าวสาร วัสดุ สิ่งของ หรือด้านจิตใจ จะต้องช่วยให้ผู้รับ ได้รับบรรลุถึงจุดหมายที่เขาต้องการ

4.2 ประเภทของแรงสนับสนุนทางสังคม

เฮาส์ (House) ได้แบ่งประเภทของพฤติกรรมในการให้การสนับสนุนทางสังคม เป็น 4 ประเภท คือ

1. การสนับสนุนทางอารมณ์ (Emotional support) เช่น การให้ความพอใจ การยอมรับ นับถือ การแสดงถึงความห่วงใย

2. การสนับสนุนด้านการให้การประเมินผล (Appraisal support) เช่น การให้ข้อมูล ป้อนกลับ (Feed back) การเห็นพ้องหรือให้รับรอง (Affirmation) ผลการปฏิบัติ หรือการบอกให้ ทราบผลถึงผลดี ที่ผู้รับได้ปฏิบัติพฤติกรรมนั้น

3. การให้การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร (Information support) เช่น การให้ คำแนะนำ (Suggestion) การตักเตือน การให้คำปรึกษา (Advice) และการให้ข่าวสารรูปแบบต่างๆ

4. การให้การสนับสนุนทางด้านเครื่องมือ (Instrumental support) เช่น แรงงาน เงิน เวลา เป็นต้น (ทฤษฎีการพยาบาล/ทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์, 2553 : ออนไลน์)

4.3 ระดับของแรงสนับสนุนทางสังคม

นักพฤติกรรมศาสตร์ ชื่อ กอทต์ลิบ (Gottlieb) ได้แบ่งระดับแรงสนับสนุนทางสังคม ออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับกว้าง (Macro level) เป็นการพิจารณาถึงการเข้าร่วม หรือการมีส่วนร่วมใน สังคม อาจวัดได้จากความสัมพันธ์กับสถาบันในสังคม การเข้าร่วมกับกลุ่มต่างๆ ด้วยความสมัคร ใจและการดำเนินวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการในสังคม เช่น การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ใน สังคม ชุมชนที่เขาอาศัยอยู่ อาทิ กลุ่มแม่บ้านเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กลุ่มหนุ่มสาวพัฒนาหมู่บ้าน กลุ่มด้านภัยเอดส์ กลุ่มเลี้ยงสัตว์ปีก กลุ่มจักสาน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นต้น

2. ระดับกลุ่มเครือข่าย (Mezzo level) เป็นการมองที่โครงสร้าง และหน้าที่ของเครือข่าย สังคม ด้วยการพิจารณาจากกลุ่มบุคคลที่มีสัมพันธ์ภาพอย่างสม่ำเสมอ เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มบุคคล ใกล้ชิดในสังคมเสมือนญาติ ชนิดของการสนับสนุนในระดับนี้ ได้แก่ การให้คำแนะนำ การ ช่วยเหลือด้านวัสดุสิ่งของ ความเป็นมิตร การสนับสนุนทางอารมณ์ และการยกย่อง

3. ระดับแคบ หรือระดับเล็ก (Micro level) เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ของบุคคลที่มี ความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากที่สุด ทั้งนี้มีความเชื่อกันว่าคุณภาพของความสัมพันธ์มีความสัมพันธ์

มากในเชิงปริมาณ คือ ขนาด จำนวน และความถี่ของความสัมพันธ์ หรือโครงสร้างของเครือข่าย ในการสนับสนุนในระดับนี้ได้แก่ สามี ภรรยา และสมาชิกในครอบครัวซึ่งมีความใกล้ชิดทางอารมณ์ การสนับสนุนทางจิตใจ และแสดงความรักและห่วงใย (Affective support) (ทฤษฎีการพยาบาล/ทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์, 2553 : ออนไลน์)

4.4 ปัญหาสังคม

จากข้อคิดของนักวิชาการหลายท่าน สรุปได้ว่า ปัญหาสังคมเป็นสภาวะการณ์ที่กระทบกระเทือนต่อบุคคลจำนวนหนึ่งซึ่งมากพอสมควร และมีความรู้สึกว่าจะแก้ไขในรูปแบบการกระทำร่วมกัน เพื่อให้ปัญหานั้นบรรเทาเบาบางลงหรือทำให้ดีขึ้น มีบุคคลไม่น้อยไม่ค่อยมีความรู้เรื่องปัญหาสังคม และมักจะรู้อย่างผิดๆ ดังต่อไปนี้

1. เป็นสิ่งที่ประชาชนเห็นว่าเป็นปัญหา เป็นการมองผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมากกว่าพูดถึงสภาวะว่าทำไมเป็นอย่างนั้น เท่ากับมองผลเป็นปัญหาแทนที่จะมองสภาวะเป็นปัญหา

2. ปัญหาสังคมเป็นสิ่งที่ไปตามธรรมชาติเลี่ยงไม่ได้ เป็นการมองปัญหาสังคมในแง่ของกฎธรรมชาติ ที่ว่าคนแข็งแรงที่สุดเท่านั้นจึงอยู่รอด คนอ่อนแอต้องพ่ายแพ้ไป โดยการอยู่รอดในปัจจุบัน คือ การทำตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และยังมีมนุษย์ฉลาดมากเท่าไรกระบวนการอยู่รอดจะสับสนมากขึ้นเท่านั้น

3. ปัญหาสังคมเป็นเรื่องของความผิดปกติ อันที่จริงเป็นเรื่องธรรมดาของสังคมต่างๆ เช่น เรื่องชุมชนแออัด เป็นของธรรมดาหรือเป็นผลผลิตของการเป็นเมืองที่ต้องมีศูนย์กลางการค้า สวนสาธารณะ มีการแย่งกันทำมาหากิน หรือการคิดยาเสพติด โรคจิต เป็นธรรมดาในสังคมที่มีความกดดัน แข่งขัน เห็นแก่ตัว ขาดความมั่นคง ความหวังสูง มนุษย์จึงเกิดความกระวนกระวายหาทางออกด้วยวิธีการที่กล่าวมาไม่มากนักน้อย

ปัญหาสังคมจึงเป็นเรื่องของเหตุผลพอที่จะเข้าใจได้ เป็นผลผลิตที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของค่านิยมและการปฏิบัติในสังคมปัจจุบัน บางทีเราแม้จะเข้าใจแต่ทำอะไรไม่ได้

4.4.1 สาเหตุของปัญหาสังคม

การหาสาเหตุของปัญหาสังคมจะเห็นได้ว่ามีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนสัมพันธ์กันแต่บางครั้งก็ไม่อาจเห็นชัดหรือทราบได้แน่นอน ดังนั้น การจะเข้าใจปัญหาสังคมจะสนใจเฉพาะสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งโดยเฉพาะไม่ได้ ต้องตรวจสอบสาเหตุในหลายๆ ด้าน เพราะอาจมีสาเหตุหลายอย่างเกี่ยวโยงกันจนทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นได้ การพิจารณาปัญหาสังคม อาจพิจารณาได้ 3 ทางด้าน คือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social change) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีความหมายเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมที่มี การจัดระเบียบการเปลี่ยนแปลงจะมีผลต่อพื้นฐานของ

โครงสร้างทั้งหมด รวมทั้งมีผลต่อกลุ่มคนและบุคคล และถ้าประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวได้ภายในเวลาที่ต้องการ ก็จะเกิดปัญหาเข้ากับสังคมไม่ได้ และจากการปรับตัวไม่ได้นี้เองทำให้เกิดปัญหาสังคม

2. การเสียระเบียบหรือความไม่เป็นระเบียบทางสังคม (Social disorganization) สังคมที่ไม่เป็นระเบียบ คือ สังคมที่ไม่สามารถจะควบคุมสมาชิกของสังคมให้ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่วางไว้ โดยทั่วไปทุกสังคมมักจะวางกฎเกณฑ์ หรือบรรทัดฐานบางอย่างให้สมาชิกที่มาอยู่ร่วมกันได้เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบ ความเป็นระเบียบนี้ไม่ใช่เกิดจากการใช้อำนาจ แต่เป็นการยอมรับกฎเกณฑ์ร่วมกันอย่างไรก็ตาม ความไม่เป็นระเบียบในสังคม มีสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ

2.1 ความล้มเหลวของกลุ่มจารีตประเพณี

2.2 ความขัดแย้งระหว่างกฎเกณฑ์และความมุ่งหวัง

ปกติแล้ว ความต้องการหรือความรู้สึกของคนย่อมเปลี่ยนแปลงได้เสมอ และมักจะไปขัดแย้งกับกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคมและเมื่อต้องเผชิญกับความต้องการใหม่ ซึ่งไม่สอดคล้องกับระเบียบแบบแผนเก่าๆ ก่อให้เกิดปัญหาสังคม โดยทั่วไปแล้วสังคมจะพยายามเปลี่ยนกฎเกณฑ์บางอย่างเพื่อให้เข้ากับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป ถ้าสามารถทำได้โดยไม่ไปขัดแย้งกับกลุ่มใด ซึ่งถ้าจะให้ได้ดีแล้วควรจะเริ่มจากกลุ่มอิทธิพลเพราะถ้าเริ่มจากกลุ่มเล็กอาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมขึ้น

3. บุคลิกภาพ (Personality) หรือพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ บุคคลที่เกิดมาแต่ละคนจะมีลักษณะที่เป็นตัวเอง โดยเฉพาะไม่ซ้ำแบบใคร เพราะจะไม่มีใครเหมือนกับใครในทุกด้าน และบุคลิกภาพพัฒนาไปพร้อมกับการพัฒนาทางกาย อารมณ์ และด้านอื่นๆ ของจิตใจ และแม้บุคคลจะมีลักษณะทางกายเหมือนกัน การเรียนรู้ก็ไม่เหมือนกัน แม้จะมีสภาพแวดล้อมอย่างเดียวกัน

โดยสรุป บุคลิกภาพจะเป็นไปในลักษณะใด ขึ้นอยู่กับกรรมพันธุ์และสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น ส่วนบุคลิกภาพที่เป็นปัญหา คือ บุคลิกภาพที่ทำความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่นๆ ซึ่งบุคลิกภาพที่แสดงออกมานั้นอาจจะเป็นการชดเชยหรือบำบัดความต้องการทางอารมณ์ของบุคคลนั้น

4.4.2 ปัญหาของวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยที่เปลี่ยนจากเด็กไปเป็นวัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง และมีผลกระทบกระเทือนต่อความเจริญทางด้านอื่นๆ ด้วย เช่น อารมณ์หวั่นไหวง่าย เต็มไปด้วยความเพื่อฝัน มีอุดมคติสูง มักจะมองสิ่งต่างๆ ในแง่ดี ดังนั้น ถ้าหากมีความผิดหวังหรือไม่ได้ดังที่ปรารถนาก็จะเสียใจมาก ไม่ค่อยเดินทางสายกลางเพราะรักถ้ารักก็จะรักสุดใจ ถ้าเกลียดก็จะเกลียด

สุดใจเช่นกัน นอกจากนี้ยังต้องการให้เพื่อนยอมรับ รักเพื่อนต่างเพศ รักความเป็นอิสระ ต้องการความอบอุ่น เป็นต้น ซึ่งสาเหตุของปัญหาวัยรุ่นนี้อาจเกิดได้ดังนี้

1. ตัวของตัวเอง

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ อารมณ์ของเด็กจึงเปลี่ยนไปด้วย มีความกังวลใจ รู้สึกไม่สบายใจ ผู้ใหญ่ไม่เข้าใจและแสดงความเห็นอกเห็นใจ ก็อาจจะกลายเป็นเก็บตัว และไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่สภาพปกติได้ เด็กอาจเติบโตในลักษณะที่ไม่มีความสุข ไม่พอใจในชีวิตของตน เข้ากับคนอื่นไม่ได้ อาจทำให้เกิดโรคประสาท ในรายที่ได้รับผลกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงอาจกลายเป็นโรคจิตได้

2. สิ่งแวดล้อม

2.1 บ้าน เป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญต่อจิตใจเด็ก เพราะเป็นสถาบันแห่งแรกที่ได้ฝึกอบรมเด็ก โดยทั่วไปอุปนิสัย ทักษะ และความประพฤติของเด็กมักเป็นผลที่บ้านถ่ายทอดให้ โดยเฉพาะสภาพความเป็นอยู่ของบ้านมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กมาก ถ้าพ่อแม่ยากจน ตระหนี่ หรือมีเงินแต่ไม่ใช้จ่ายเพื่อความสุขตามสมควรเด็กก็อยากที่จะมีความสุข ความสะดวกสบายเหมือนบ้านอื่น เมื่อได้ตั้งใจปรารถนาเด็กอาจจะเกิดปมด้อย บางครั้งก็จะลบปมด้อยนั้นในทางที่ผิด

2.2 ครู ส่วนมากครูจะมีอิทธิพลต่อชีวิตเด็กมาก เพราะวัยรุ่นบางคนไม่กลัวเกรงพ่อแม่ แต่เกรงใจครู อยากให้ครูรัก อยากให้ครูชม ส่วนมากจึงพยายามเอาใจครู ถ้าครูเรียนรู้จิตวิทยาเด็กบ้างจะช่วยแก้ปัญหาวัยรุ่นได้มาก ซึ่งบางครั้งได้ผลมากกว่าพ่อแม่ ผู้ปกครองเสียอีก

2.3 เพื่อน ถ้าเพื่อนดี วัยรุ่นก็จะประพฤติในทางที่ดี แต่ถ้าเพื่อนไม่ดีประกอบกับสิ่งแวดล้อม ไม่ดี วัยรุ่นก็มีทางไปสู่ความเสื่อมมากกว่าทางดี เพราะเพื่อนมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นไม่น้อยกว่ากรณีอื่นๆ

4.4.3 ความต้องการของวัยรุ่น

ความต้องการของมนุษย์โดยเฉพาะของวัยรุ่นมักขึ้นอยู่กับค่านิยมที่แต่ละคนยึดถือ และส่วนใหญ่ก็มักจะยึดถือค่านิยมในกลุ่มที่เข้าร่วมด้วย กลุ่มมีอิทธิพลมากต่อความต้องการของวัยรุ่น ดังนั้น ความต้องการที่เป็นจริงก็คือ ความต้องการของตนเองบวกกับความต้องการของสังคม

ความต้องการของวัยรุ่นสามารถโดยสรุปได้ดังนี้

1. ต้องการความรัก คือ ความรักจากพ่อแม่ญาติพี่น้อง รักเพื่อน รักพวกพ้อง และในขณะเดียวกันก็อยากให้เพื่อนรัก รักตัวเอง อยากดี อยากสำเร็จ รักต่างเพศ ซึ่งเป็นความรักแบบหนุ่มสาว ฯลฯ

2. ต้องการความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งส่วนมากมักออกมาในรูปของกิจกรรมกีฬา หรือการบันเทิง

3. ต้องการความเป็นอิสระ ความต้องการนี้จะรุนแรงมากในวัยนี้ เพราะเป็นวัยที่อยู่ระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ จึงอยากจะแสดงออกซึ่งความเป็นตัวของตัวเอง ฉะนั้น จึงไม่ชอบให้ผู้ใหญ่ม้าก้าวก่ายในชีวิตของตน ไม่ชอบให้ใครสอน หรือคอยช่วยเหลือ บางครั้งจึงทำอะไรโดยไม่รู้ตัว

4. ต้องการได้รับการยกย่อง ต้องการมีชื่อเสียง วัยนี้เป็นวัยที่อยากให้สังคมยอมรับหรือ ชมเชยหรืออยากเด่น อยากดัง

5. มีอุดมคติสูง คือเป็นพวกอุดมคตินิยม (Idealist) มากกว่ามุ่งไปในทางปฏิบัติจริงๆ (Pragmatist) ซึ่งบางครั้งก็ตกเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจ มีอิทธิพล มีบารมี แสวงหาประโยชน์ได้ เพราะวัยรุ่นมักเป็นพวกที่มีอุดมคติแรงกล้า มีความกล้าเสี่ยงและมีพลังผลักดันสูง เชื่อคนง่าย โดยไม่คิดความมนุษย์ใน โลกอาจมีวิธีการลึกลับซึ่ง มีลักษณะไปในทางไม่สุจริตและอาจแสวงหาประโยชน์ ส่วนตัวได้

6. มีความสนใจในเรื่องเพศและเพื่อนต่างเพศ เป็นวัยที่ต้องการความรู้เรื่องเพศอย่าง ถูกต้อง เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่รักแบบหลงใหลใฝ่ฝัน หรือเป็นความรักแบบรุนแรง โดยมากมักจะรักแบบไม่มีอุดมการณ์ คือ ออกมาในรูปแบบของการเพื่อฝันและอาจจะเปลี่ยนแปลงและสิ้นสุดในตัว ของมันเอง

7. ต้องการการรวมกลุ่ม เพื่อนมีความสำคัญมาก เป็นวัยที่อยากให้เพื่อนยอมรับจึง พยายามทำตามเพื่อน บางครั้งจะขัดกับความรู้สึกส่วนตัวบ้างก็ตาม

8. ต้องการยอมรับจากผู้ใหญ่ คือ ต้องการให้ผู้ใหญ่ยอมรับบ้างว่าตนเองมีความสามารถ หรือมีประโยชน์ต่อสังคม

9. ต้องการแบบอย่างที่ดี

10. ต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง

11. ต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ

12. ความรู้สึกรุนแรง เช่น หากผิดหวังก็จะแค้นใจ น้อยใจในวาสนาของตนเอง โดย ความรู้สึกนี้จะรุนแรงผิดธรรมดา เช่น เรื่องความรัก การสอบตก หรือถูกผู้ปกครองคว่ำว่ากล่าว เป็นต้น

13. ต้องการมีอนาคตและความสำเร็จ

ซึ่งที่จริงแล้วความต้องการของวัยรุ่นมีความคล้ายกับความต้องการของมนุษย์โดยทั่วไปใน สังคม เช่น ความต้องการการยอมรับ ความต้องการความมั่นคง ต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ เป็นต้น

4.4.4 วัยรุ่นกับกลุ่มเพื่อน

เพื่อนมีความหมายต่อบุคคลวัยนี้มาก และมักจะเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นจะขาดมิได้ในการทำอะไรรู้อย่างมักต้องอาศัยเพื่อน มีอะไรมักจะเล่าให้ฟังหรือขอความเห็นคำปรึกษาและปรับทุกข์ร้อนของตนมากกว่าจะหันไปหาพ่อแม่ เพราะมักจะคิดว่าพ่อแม่ไม่เข้าใจตนเองพูดกันไม่รู้เรื่อง

วัยรุ่นโดยทั่วไปมักจะมีทัศนคติต่อกลุ่ม ปัญหาจึงปรากฏเสมอว่า ถ้าหากไปรวมกลุ่มเพื่อนที่ไม่ดีก็อาจนำไปในทางที่เสีย แม้เด็กบางคนจะไม่อยากทำอะไรที่ไม่ดีแต่เมื่อเพื่อนพูดสับประมาท หรือกลั่นแกล้งเพื่อน โกรธก็อาจทำอะไรที่ไม่ดีไปด้วย ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ผู้ปกครองที่จะคอยดูแลลูกของตนไปคบกับเพื่อนประเภทใดบ้าง โดยพยายามชักจูงชี้แจงอย่างละมุนละม่อมว่าเพื่อนที่คบนั้นเป็นบุคคลประเภทใดและมีผลต่อชีวิตเขาอย่างไร โดยใช้วิธีการที่ทำให้วัยรุ่นเชื่อว่าเป็นความคิดของเขาเอง เพราะการหักหาญน้ำใจเด็กบางครั้งมีแต่จะทำให้เกิดการเอาชนะขึ้น

4.4.5 วัยรุ่นกับครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันแห่งแรกที่ได้ให้การอบรมทางด้านจิตใจแก่เด็กตลอดเวลา อุปนิสัยส่วนตัวเด็กก็ดี อารมณ์เด็กก็ดี เริ่มมีที่มาจากบ้าน เด็กจะเป็นผู้มีความคิดความรู้สึก มีมรยาทหรือการวางตัวอย่างไรนั้นอยู่ที่การอบรมจากทางบ้านส่วนหนึ่ง สิ่งแวดล้อมทางบ้าน ได้แก่ บิดามารดา สถานที่อยู่อาศัยความเป็นอยู่ฐานะของเด็กในครอบครัว วัฒนธรรมในบ้าน บ้านจึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลที่จะหล่อหลอมให้เด็กเป็นคนดีหรือคนเลวได้ โดยเฉพาะในระยะวัยรุ่นเป็นวัยที่อ่อนไหวง่ายต้องการความปลอดภัยจากครอบครัว หากภาวะครอบครัวไม่ดี เช่น บ้านแตก บิดามารดาแยกทางกัน ขาดการเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครอง อาจส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมหรือประพฤตินิสัยไปจากที่สังคมกำหนด

วัยนี้จึงเป็นวัยที่ต้องการความเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่และผู้ใกล้ชิด โดยพ่อแม่ต้องเรียนรู้ธรรมชาติและแก้ปัญหาของเด็กวัยรุ่น ให้ความรักความเอาใจใส่ วางตัวให้เข้ากับเด็กได้เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ เกิดความเข้าใจ ทำให้กล้าที่จะขอคำแนะนำและนำปัญหาต่างๆ มาปรึกษาหารือกัน การมีโอกาสปรึกษาหารือกับผู้ใหญ่จะช่วยให้วัยรุ่นไม่ต้องเก็บความในใจและอารมณ์ไว้ เพราะการเก็บอารมณ์ต่างๆ ไว้มากและนานเกินไปอาจทำให้เป็นผู้ที่มีอารมณ์หรือจิตใจผิดปกติไปได้อีกประการหนึ่ง ในขณะที่เด็กมีอารมณ์รุนแรงและมีพฤติกรรมที่ไร้เหตุผล ครูและผู้ปกครองที่ใกล้ชิดควรทำใจให้เยือกเย็นและเป็นมิตรที่ดี ช่วยเหลือให้คำแนะนำและช่วยแก้ปัญหาอย่างละมุนละม่อม เพื่อช่วยไม่ให้เด็กก้าวร้าว หรือตัดสินใจทำอะไรที่ไม่พึงปรารถนา

5. ทฤษฎีการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

5.1 ทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุทางจิต

ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยาหลายท่าน ได้กล่าวถึง การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ไว้ดังนี้ เอร์วิง คอฟแมน (Irving Kaufman) ผู้พิพากษาในเมืองบอสตันกล่าวว่า จากประสบการณ์เด็กกระทำผิดที่ผ่านมา ความรู้สึกด้านจิตใจและนิสัยใจคอของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ โดยท่านสรุปย่อ ๆ ให้ฟังว่า เด็กที่กระทำผิดนั้นเป็นผลมาจาก

1. ขาดการอบรมจากพ่อแม่ เพราะพ่อแม่ตายหรือมีสภาพบ้านแตก หรือไม่อบรมลูกพอเพียง จึงทำให้จิตใจเด็กแข็งกระด้าง
2. มีพัฒนาการทางเพศ ทำให้รู้สึกไม่สบายใจหรือเป็นทุกข์
3. มีความเห็นแก่ตัวจึงเป็นทุกข์

ส่วนมากเด็กวัยรุ่นที่กระทำผิดมักจะมาจากบ้านแตก หรือพ่อแม่อารมณ์ไม่ดี พ่อแม่ที่ประพฤติตนไม่เหมาะสม เด็กจึงมีความรู้สึกขาดพ่อแม่ การที่เด็กกระทำผิดจึงมีสาเหตุจากความรู้สึกขาดพ่อแม่ จากสาเหตุดังกล่าวนักจิตวิทยาเห็นว่าเด็กพวกนี้จะมองโลกในแง่ร้าย เพราะรู้สึกว่าตนเองได้รับการดูถูกจากสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์จะน้อย เด็กจะระราน ชอบการต่อสู้ หรือเด็กที่ชอบยกตัวเองมักจะมีความรู้สึกกระวนกระวายใจ เด็กกลุ่มนี้จะรู้สึกว่าในชีวิตของเขา เขาไม่เคยได้รับอะไรที่ปรารถนาเลย (สุชา จันทน์เอม. 2541 : 10-11)

เจกิน (Jekins) ได้ทำการสังเกตเด็กวัยรุ่นที่ทำผิด และให้ข้อสังเกตว่า เด็กวัยรุ่นที่กระทำผิดส่วนใหญ่มักจะเกิดจากจิตใจที่สับสนวุ่นวาย เพราะขาดความสัมพันธ์อย่างอบอุ่น ถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยว ไม่มีการควบคุม และลักษณะการกระทำผิดก็มักจะรวมกลุ่มกับเพื่อนที่มีปัญหาคล้ายๆ กัน (สุชา จันทน์เอม. 2541 : 11)

5.2 ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย

อัลเบิร์ต เค. โคเฮน (Albert K. Cohen) อธิบายว่า การปฏิบัติของเด็กอาจจะขัดแย้งกับแนวทางของผู้ใหญ่ในสังคมนั้น กล่าวคือ เด็กเหล่านั้นจะเรียนรู้เฉพาะวัฒนธรรมย่อยของพวกเขา เช่น ล้อเลียน การแต่งกาย การไว้ทรงผม หรือการแสดงดนตรี เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมย่อยของพวกเขาเหล่านี้จะขัดแย้งกับทัศนคติของผู้ใหญ่ คือผู้ใหญ่เห็นว่าไม่ดีไม่งาม กลุ่มเด็กพวกนี้จึงเกิดปัญหาในการปรับตัวให้เข้าวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้กลุ่มเด็กจึงหันเข้ามารวมกลุ่มกัน และจะสร้างแบบแผนแห่งพฤติกรรมของตนขึ้นมา ซึ่งพวกเขาคิดว่าจะสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้

โคเฮน (Cohen) เชื่อว่า การกระทำผิดของเด็กวัยรุ่นนั้นเป็นการตอบสนองต่อปัญหาของแต่ละคน ซึ่งคนเราทุกคนเกิดมามีปัญหาด้วยกันทั้งนั้น ถ้าครอบครัวเข้มงวดกดดันเด็กมาก

เกินไปได้ก็จะหาทางออกโดยการไปพบปะกับเข้ากลุ่มกับเพื่อนฝูงนอกบ้าน แล้วช่วยกันสร้างแบบแผนพฤติกรรมของตนเองขึ้นใหม่เพื่อแก้ปัญหาของตนเอง และแบบของความประพฤติเช่นนี้จะถ่ายทอดสืบต่อกันไปจากเด็กคนหนึ่งไปเด็กคนหนึ่งที่เขาาร่วมในกลุ่ม (สุชา จันทน์เอม. 2541 : 11-12)

ในทางจิตวิทยา เด็กวัยรุ่นที่มีปัญหามักจะชอบทำของเสียมหาย หรือพอใจที่จะเห็นผู้อื่นได้รับความทุกข์ยากและพอใจที่จะฝ่าฝืนสิ่งที่ห้ามไม่ให้กระทำทั้งหลาย ดังนั้น ในวัฒนธรรมของเด็กจึงมีแนวโน้มไปในทางที่จะเป็นปรปักษ์ต่อกฎระเบียบแบบแผนของสังคมส่วนใหญ่

5.3 ทฤษฎีว่าด้วยลักษณะของบุคคลเป็นสาเหตุ หรือองค์ประกอบในตัวบุคคลที่บกพร่องไม่สมประกอบเป็นสาเหตุ

สภาพที่ได้จากกรรมพันธุ์บางคนก็มีข้อบกพร่องทางร่างกายแต่เยาว์วัย แต่ไม่ได้หมายความว่ากรรมพันธุ์แต่เพียงอย่างเดียวเป็นผลโดยตรงเพราะไม่ได้เกิดมาเป็นอาชญากรแต่กำเนิด ลักษณะร่างกายก็ดี ลักษณะปัญญาก็ดี ลักษณะอารมณ์ก็ดี และลักษณะอื่นๆ ก็ทำได้เป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กเป็นอาชญากร ไม่เว้นแต่สิ่งเหล่านี้แปรปรวนหรือบกพร่อง หรือพิการถึงขนาดที่บุคคลไม่อาจมีความสัมพันธ์กับสังคมหรือสิ่งแวดล้อม และไม่อาจมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับบุคคลหรือกลุ่มอื่นได้ เฉพาะในเหตุนี้เท่านั้นที่อาจจะเป็นมูลเหตุในคนทำผิด

นอกจากนี้ เรคเลส (Reckless) ยังกล่าวว่า มีแรงอยู่สามแรงที่ผลักดันให้คนคอยกระทำ ความผิด ได้แก่

1. แรงกดดันทางสังคม (Social pressures) อันได้แก่ ความขัดแย้ง การทะเลาะกันภายในครอบครัว การถูกเอารัดเอาเปรียบ การขาดโอกาสทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ การมีฐานะที่ไม่ทัดเทียมกันและระบบของความมีชนชั้น ตลอดจนความไม่เป็นธรรมต่างๆ ในสังคม

2. แรงดึงดูดทางสังคม (Social pull) อันได้แก่ การคบเพื่อนเลว การเข้าร่วมกลุ่มกับผู้กระทำความผิด การถูกชักจูง ขั้วชวนหรือเชิญชวนจากผู้อื่นให้กระทำความผิด และการโฆษณาชวนเชื่อต่างๆ

3. แรงปรารถนาภายใน (Inner pushes) ได้แก่ ความไม่พอใจ ความผิดหวัง ความเครียด ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความก้าวร้าว ความอยากรวย อยากมีเกียรติ ความชิงดีชิงเด่น ความต้องการอย่างแรงกล้าและทันทีทันใด ความรู้สึกต่ำต้อย ความวิตกกังวล และอื่นๆ

ถ้าหากสามแรงดังกล่าวข้างต้นนั้นอยู่เหนือกลไกของการควบคุมนั้น ก็จะทำให้คนเรากระทำความผิดได้และกลายเป็นอาชญากรในที่สุด

6. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การวางแผน และการจัดทำยุทธศาสตร์

6.1 ความหมายของการพัฒนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 อธิบายความหมายของการพัฒนาว่า การพัฒนา หมายถึง การเติบโต ความเจริญ ความก้าวหน้า ความรุ่งเรือง (การพัฒนา, 2553 : ออนไลน์)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2547 : 3) ได้ให้ความหมายคำว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (Planned or directed change) นั่นคือ การพัฒนามิได้เป็นเรื่องธรรมชาติ หากเป็นความพยายามของมนุษย์ พยายามที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยกำหนดทิศทางหรือรายละเอียดเอาไว้ล่วงหน้า จะพัฒนาอะไร พัฒนาอย่างไร ช้าเร็วอย่างไรใครจะเป็นผู้พัฒนาและถูกพัฒนา

สนธยา พลศรี (2547 : ออนไลน์) การพัฒนามีความหมายในหลายนัยซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้

1. การพัฒนาหมายถึง การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ ๆ ของสังคมจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่มีคุณค่ามากกว่าหรือดีกว่า มองในแง่นี้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเพียงด้านหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดของสังคม แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่วัดผลได้อย่างชัดเจน

2. การพัฒนา หมายถึง การยกระดับความเป็นอิสระของระบบ และปัจเจกบุคคลที่จะใช้ดุลพินิจในการเลือกทางเลือก (Alternatives) หลาย ๆ ทาง โดยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลหรือผลกระทบของสภาพแวดล้อมแต่เพียงฝ่ายเดียวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการพัฒนารวมถึงความสามารถของระบบ และปัจเจกบุคคลที่จะควบคุมสภาพแวดล้อมให้เป็นไปในทิศทางที่ตนต้องการ การปรับตัวให้เข้ากับ และควบคุมสภาพแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญของการพัฒนา

3. การพัฒนาเป็นแนวความคิดเชิงปทัสฐานซึ่งเทียบได้กับการปรับปรุงให้ดีขึ้น การปรับปรุงดังกล่าวนี้ รวมถึงการปรับปรุงสภาพการณ์ที่จำเป็นที่จะสนองตอบความต้องการของมนุษย์ทั้งนี้รวมถึงการมีรายได้ขั้นต่ำที่มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้หรือการจัดความยากจน การมีงานทำ การมีโอกาสนในชีวิต ทรัพย์สิน และการลดความไม่เสมอภาคให้น้อยลง นอกจากนี้การพัฒนายังรวมถึงการให้การศึกษาเพื่อให้ประชาชนสามารถอ่านออกเขียนได้ การมีส่วนร่วมในการปกครอง การบริหาร และความปราศจากการกดขี่ทางเพศ และมลพิษต่าง ๆ

4. การพัฒนาหมายถึง ความเปลี่ยนแปลง และการแปลงรูปของสังคมที่เป็นขั้นตอนและมีความต่อเนื่องในอันที่จะสนองตอบข้อเรียกร้องของปัจเจกบุคคล องค์กร ชาติ และกลุ่มย่อยต่างๆ ในชาติ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงการพัฒนาจึงต้องเกี่ยวข้องถึงการศึกษาถึงความปรารถนา เป้าหมายความใฝ่ฝันทะเยอทะยาน และการรับรู้ของบุคคล และหน่วยการปกครองการบริหารของชาติ (Polity) หรือชุมชน

5. การพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาในประเทศโลกที่สาม หมายถึง ความพยายามที่จะดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ महत्मकान्ति เรียกว่า “การตระหนักถึงศักยภาพของมนุษย์” (Realization of the human potential) นั่นก็คือ การเพิ่มความสามารถของคนที่จะเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของตนเอง

6. การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ และหลายมิติของโครงสร้างทางสังคม ทักษะของคนทั่ว ๆ ไป สถาบันแห่งชาติ และการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อจัดการความยากจนและลดความไม่เสมอภาคทางสังคมให้น้อยลง

7. การพัฒนามีความสัมพันธ์กับความเป็นสมัยใหม่ และการทำให้เป็นอุตสาหกรรม กล่าวคือ การทำให้เป็นอุตสาหกรรม เป็นเพียงแง่มุมหนึ่งของการเป็นสมัยใหม่ และการเป็นสมัยใหม่เป็นเพียงแง่มุมหนึ่งของการพัฒนา

8. การพัฒนา (ในระดับปัจเจกบุคคล) หมายถึง การเพิ่มขึ้นของทักษะ และความสามารถ การมีความเป็นอิสระมากขึ้น การมีความคิดสร้างสรรค์ การควบคุมตนเอง การมีความรับผิดชอบ และความอยู่ดีกินดี

9. การพัฒนา (ในระดับปัจเจกบุคคล) หมายถึง ความผูกพันทางด้านค่านิยมที่บุคคลมีต่อเป้าหมายทางสังคม ความผูกพันด้านค่านิยมดังกล่าวนี้รวมไปถึงความผูกพันที่บุคคลมีต่อความเปลี่ยนแปลง ความกล้าเสี่ยงตัดสินใจ การพัฒนาเศรษฐกิจ ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ การยอมให้ผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การหลีกเลี่ยงการขัดแย้ง ความห่วงใยในชาติและความเสียสละ

10. การพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจผนวกกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากหรือเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

การพัฒนา หมายถึง การเจริญเติบโต การเปลี่ยนแปลง และก้าวหน้าอย่างมีระบบ ทั้งในรูปธรรม คือสิ่งที่เห็นเป็นรูปร่าง และนามธรรม คือสิ่งที่บังเกิดผลทางใจหรือความรู้สึกนึกคิด ซึ่งสามารถวัดผลและประเมินค่าของความแตกต่าง หรือการเปลี่ยนแปลงนั้นได้

จากความหมายของการพัฒนาที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นผู้เขียนได้สรุปความหมายของการพัฒนาไว้ดังนี้

1. การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผน มีการกำหนดทิศทางทำให้ก้าวหน้า ซึ่งเป้าหมายของการพัฒนา คือคน เป้าหมายของการพัฒนาคน กลุ่มคน หรือสังคม คือความอยู่ดี กินดี หรือการมีสภาพสังคมสถานะแวดล้อมที่ดีขึ้น มีความสุข และ

2. การพัฒนา หมายถึง การเจริญเติบโต การเปลี่ยนแปลง และก้าวหน้าอย่างมีระบบ ทั้งในรูปธรรม คือสิ่งที่เห็นเป็นรูปร่าง และนามธรรม คือสิ่งที่บังเกิดผลทางใจหรือความรู้สึกนึกคิด ซึ่งสามารถวัดผลและประเมินค่าของความแตกต่าง หรือการเปลี่ยนแปลงนั้นได้

6.2 แนวคิดในการพัฒนา

การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (Continuing process) การพัฒนาจึงจำเป็น ต้องให้ความสำคัญกับลำดับ/ขั้นตอน (Stages) และความเชื่อมโยง (Relation or linkage) เพราะฉะนั้น แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาจึงปรากฏชัดเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมองการพัฒนาว่าดำเนินการไปตามลำดับหรือขั้นตอนจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง โดยต้องสร้างความพร้อมด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงเน้นสำหรับพันธุ์ไม้ ที่ปลูกในโครงการ ป่ารักษาว่าต้องยึดพระราชนโยบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ ไม้ใช้สอย ไม้ผล และ ไม้ยืนต้นที่จะเติบโตเป็นป่า และป่าไม้ช่วยซึมซับน้ำฝนไว้ได้ดิน เป็นดินน้ำลำธาร เพื่อการบริโภค และการเกษตร อีกกลุ่มมองการพัฒนาว่าจะเกิดขึ้นได้โดยการกระตุ้นหรือชักนำโดยปัจจัยในการพัฒนา เช่น การสะสมทุน การค้าต่างประเทศ เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่าความพร้อมนั้นสร้างได้ เพื่อให้สอดคล้องกับการสะสมทุนหรือการค้าระหว่างประเทศ บนความเชื่อดังกล่าวมักจะเกิดการ พัฒนาแบบ “ก้าวกระโดด” เพราะประชาชนไม่สามารถสร้างความพร้อมตามแบบอย่างของ นักพัฒนา และนักพัฒนาที่ไม่สามารถปรับตนเองให้มีความพร้อมที่จะสอดคล้องกับความพร้อม ของประชาชน ทำให้เกิดช่องว่างและปัญหาได้ พระราชดำรัส เมื่อ 4 ธันวาคม พ.ศ 2540

“...ถ้าสามารถจะเปลี่ยนกลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้จะไม่ถึง ครั้ง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็สามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้...”

6.3 ทฤษฎีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

6.3.1 ทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสาร

ทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสาร (Communication Theory of Modernization) เป็น ทฤษฎีตะวันตกทฤษฎีหนึ่ง โดยผู้สร้างทฤษฎีนี้คือ ดานิล เลอร์เนอร์ (Danil Lerner) นักวิชาการชาว อเมริกัน คำว่า “ทันสมัย” ตรงนี้คือการพัฒนา หรือความเจริญ นั่นคือ ความทันสมัยเกิดจากการ สื่อสารสมัยใหม่ ก่อให้เกิดการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งเป็นตัวที่ทำให้มีการปลูกฝังจินตภาพสมัยใหม่ และเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวต่างๆ อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันเป็นตัวนำ ความทันสมัยมาสู่สังคม โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การสื่อสาร (Communication) ตามทฤษฎีนี้หมายถึง การติดต่อระหว่างบุคคลต่อบุคคล ระหว่างบุคคลต่อกลุ่ม และระหว่างกลุ่มต่อกลุ่มโดยมีสื่อ (Medium) เข้าช่วย เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ เป็นต้น

2. ภาวะความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) ตามทฤษฎีนี้เน้นในด้านความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในขณะที่กระบวนการสร้างภาวะความเป็นสมัยใหม่ (Modernization) เป็นพลวัต เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอีกทอดหนึ่งซึ่งจะต่างกับการพัฒนา (Development) ที่หมายถึงความเจริญมีคุณภาพของคนและระบบสังคมที่ลึกซึ้งกว่า

3. การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) หมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนชั่วอายุหนึ่งไปยังคนอีกชั่วอายุหนึ่ง รวมถึงการเรียนรู้ระหว่างกันของคนชั่วอายุเดียวกันด้วยกระบวนการถ่ายทอดมีทั้งเนื้อหาสาระและการฝึกฝนความชำนาญในการใช้เนื้อหาสาระนั้นด้วย

4. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social change) ตามทฤษฎีนี้หมายรวมถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมรวมกัน โดยสังกัปแรกหมายถึงเฉพาะการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม (Social relationship) เช่น ขนาด ลักษณะและสถานภาพบทบาท ทางสังคม ส่วนสังกัปหลังหมายถึงการเปลี่ยนแปลงเฉพาะวัฒนธรรมทางวัตถุและไม่ใช่วัตถุ

5. จินตภาพใหม่ (New image) ศัพท์ทางจิตวิทยา จินตภาพ หมายถึง ภาพจากความทรงจำแต่ในทางทฤษฎีจินตภาพหมายถึง ภาพของบุคคลและสังคมสมัยใหม่ที่บุคคลในสังคมวาดขึ้นมา ในความคิดสืบเนื่องมาจากการได้รับความรู้ข่าวสารจากการคมนาคมสื่อสารชนิดใหม่ ทำให้บุคคลพยายามที่จะทำให้ตนและสังคมของตนเองเป็นเช่นนั้น ทางหนึ่งที่สังคมทำคือ ถ่านทอดภาพนี้เข้าไปในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ทำให้คนรุ่นใหม่เกิดความปรารถนารุนแรง

6. การเคลื่อนที่ทางสังคม (Social mobility) ในทฤษฎีนี้หมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงรวมที่เกิดขึ้นกับประชากรจำนวนมากของสังคมที่อยู่ในภาวะไหลเลื่อนจากสังคมประเพณีไปสู่สังคมสมัยใหม่ การเคลื่อนไหวทางกายภาพ (Psychic mobility) เกิดจากแรงผลักดันของสื่อมวลชนสมัยใหม่นั้นเอง

จากคำอธิบายดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสารจะทำให้เกิดการพัฒนาระบบสังคม โดยใช้วิธีการการสื่อสารสมัยใหม่ จินตภาพสมัยใหม่ การเคลื่อนที่ทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

6.3.2 ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม ทฤษฎีมาจาก Everett M. Rogers นักวิชาการชาวอเมริกัน ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม คือ การรับนวัตกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด ขึ้นอยู่กับบุคคล ระบบสังคม ระบบสื่อสาร นวัตกรรม และระยะเวลา นั่นคือ

1. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลเป็นผู้ตัดสินใจรับนวัตกรรมหรือไม่รับนวัตกรรม บางคนรับช้า บางคนรับเร็ว แม้จะอยู่ในสังคมหรืออยู่ในชุมชนเดียวกันก็ตาม

2. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับระบบสังคม หมายถึง ระบบสังคมประเภทต่างๆมีอิทธิพลต่อการจะรับหรือไม่รับนวัตกรรม โดยในทฤษฎีนี้แบ่งสังคมออกเป็นสองประเภท สองชั่ว คือสังคมสมัยใหม่ชั่วหนึ่ง สังคมโบราณหรือสังคมประเพณีอีกชั่วหนึ่ง สังคมสมัยใหม่จะรับนวัตกรรมเร็วและปริมาณมากกว่าสังคมแบบประเพณี ทั้งนี้เพราะสังคมสมัยใหม่มีระบบค่านิยมและบรรทัดฐานสังคมในลักษณะที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมให้เจริญรุดหน้า

3. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับการสื่อสาร การสื่อสารหมายถึง กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสุดท้าย โดยหัวใจของกระบวนการคือ การกระทำระหว่างกันของมนุษย์ ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งผ่านนวัตกรรม เป็นผู้นำความคิดหัวก้าวหน้า (Cosmopolite opinion leaders) กับบุคคลสมาชิกชุมชนผู้หุ่มแน่นและการศึกษาสูงในชั้นทดลองของกระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรม การรับนวัตกรรมก็จะเร็ว หากเป็นกรณีความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำความคิดหัวก้าวหน้าแต่สมาชิกชุมชนหัวล้าหลัง การรับนวัตกรรมก็ช้าหรืออาจไม่มีการรับนวัตกรรมเลยก็ได้

4. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับการยอมรับโดยทฤษฎีนี้ได้ระบุว่า นวัตกรรมมีปัจจัยที่จะต้องพิจารณา 5 ประการที่จะเป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับ รับเร็วหรือช้าคือ 1) ความได้เปรียบ 2) การเข้ากับสังคมวัฒนธรรม 3) ความสลับซับซ้อน 4) การแบ่งทดลองใช้ได้หรือไม่ และ 5) ความเข้าใจง่ายของนวัตกรรมที่มีลักษณะทางบวกย่อมจะแพร่หลายง่าย ในขณะที่นวัตกรรมทางลบมักขายไม่ค่อยจะออก เพราะ 1) ไม่ดีกว่าของเดิม 2) เข้ากับสังคมวัฒนธรรมไม่ได้หรือได้ไม่ดี 3) มีโครงสร้างซับซ้อน 4) แบ่งทดลองไม่ได้ และ 5) เข้าใจได้ยาก

5. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับการระยะเวลา หมายความว่า ระยะเวลาที่มีอิทธิพลต่อการรับหรือไม่รับนวัตกรรม ซึ่งในการที่บุคคลจะตัดสินใจรับหรือไม่รับนวัตกรรม เขาจะต้องใช้เวลาพิจารณาวัตกรรมการระยะหนึ่ง หากไม่มีเวลาเขาคงตัดสินใจไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ระยะเวลาจึงมีความสำคัญ

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม ซึ่งให้เห็นการพัฒนาสังคมจะต้องมีปัจจัยเหตุ 5 ตัว คือ ปัจเจกบุคคล ระบบสังคม การสื่อสาร นวัตกรรม และระยะเวลา

6.3.3 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ประกอบด้วย

1. สังคมเป็นระบบที่มีโครงสร้างประกอบกันขึ้นมา ภายในเป็นโครงสร้างของสังคมซึ่งเป็นส่วนต่างๆ ที่มีหน้าที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกันและผสมผสานกันอย่างซับซ้อน ในแต่ละส่วนมีเอกลักษณ์และความเป็นตัวของตัวเอง ในขณะที่เดียวกันก็ปฏิบัติหน้าที่หรือมีส่วนที่จะดำรงรักษาเพิ่มความเข้มแข็งและเสถียรภาพของส่วนรวม

2. ในสังคมมีระเบียบ เสถียรภาพและความสมดุล สังคมดำรงไว้ซึ่งระเบียบและเสถียรภาพของมันหรือสังคมจะทำหน้าที่เพื่อสมาชิกและในการตอบสนองสมาชิกก็จะปฏิบัติตามบรรทัดฐาน และค่านิยมที่ได้รับแบ่งสรรแล้ว

3. สังคมเป็นระบบที่ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่มีหน้าที่ต่างๆ กัน

4. ระบบสังคมเป็นระบบหนึ่งของกระบวนการกระทำระหว่างกันของผู้ปฏิบัติ

5. ความสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้ปฏิบัติขึ้นอยู่กับสถานภาพและบทบาทของแต่ละบุคคล

6. ระบบใดที่จะดำรงความเป็นระเบียบ หรือจะมีกระบวนการพัฒนาเปลี่ยนแปลงที่เป็นระเบียบ แล้วระบบนั้นต้องมีหน้าที่สำคัญต่อไปนี้

6.1 ระบบสังคมต้องมีโครงสร้างที่เหมาะสมกับสภาพของหน้าที่ที่เหมาะสมกับสมาชิกของสังคม และต้องผสมผสานกับระบบวัฒนธรรม

6.2 ระบบต้องมีการสนับสนุนระบบอื่น

6.3 สมาชิกในสังคมจะต้องได้รับความพอใจในความจำเป็นขั้นพื้นฐาน

6.4 ระบบสังคมต้องสามารถควบคุมพฤติกรรมที่นำไปสู่ความวุ่นวาย หรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน

6.5 ระบบสังคมอย่างน้อยต้องมีเสถียรภาพหรือพฤติกรรมที่เป็นระเบียบเพื่อต่อสู้กับความเบี่ยงเบนและความขัดแย้ง

หน้าที่ที่สำคัญของทุกๆ ระบบมี 4 ประการ คือ

1. การปรับปรุง (Adaptation)

2. การบรรลุเป้าหมาย (Goal attainment)

3. การบูรณาการรวมหน่วย (Integration)

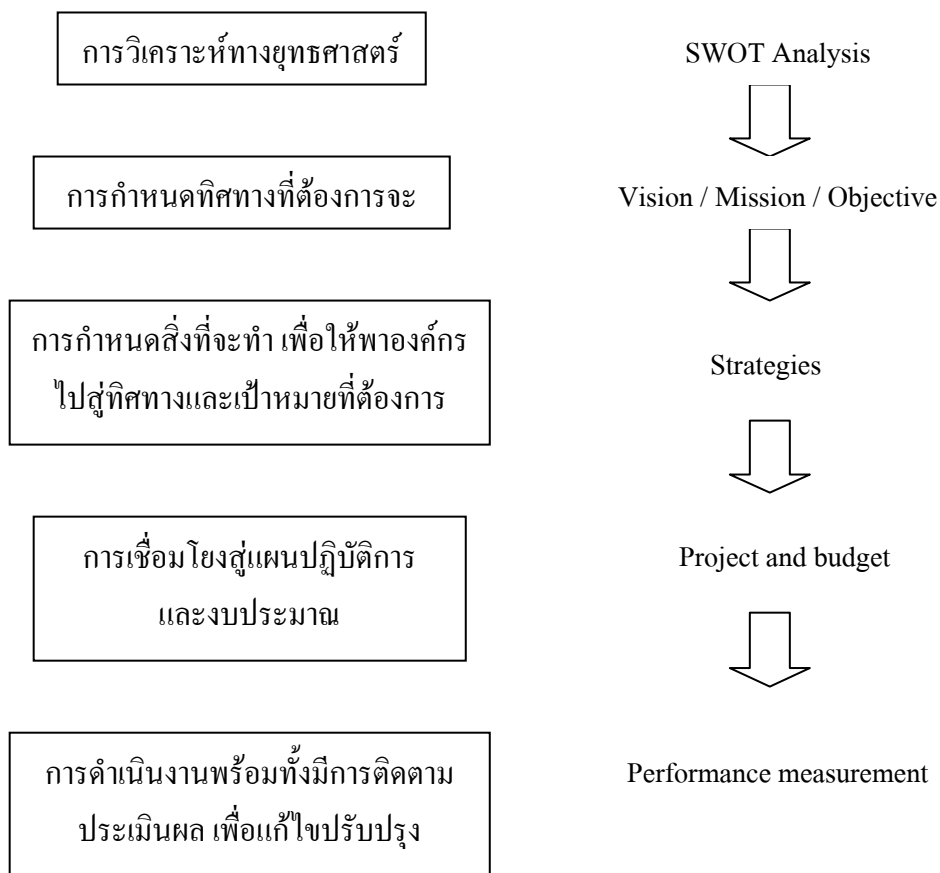
4. การคงสภาพของแบบแผน (Pattern - maintenance)

จากทฤษฎีการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนา คือ กระบวนการหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วยเปลี่ยนแปลงในด้าน โครงสร้างทางสังคม ทำทีของประชาชน สถาบันต่างๆ ของชาติ การเร่งรัดความเจริญเติบโต การลดความไม่เท่าเทียมกัน และขจัดความยากจน นั้น

คือ การเปลี่ยนแปลงต่อระบบสังคมทั้งระบบ และมุ่งสู่การสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนและกลุ่มต่างๆ ในสังคมภายในระบบนั้น เป็นการก้าวออกจากสภาพชีวิตที่ไม่น่าพึงพอใจไปสู่สภาพชีวิตที่ดีกว่าในด้านวัตถุ และความรู้สึกนึกคิด โดยเน้นเรื่องความต้องการขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ การพัฒนาอาจหมายถึง การสร้างความทันสมัย ซึ่งการพัฒนาแล้ว คือความทันสมัยที่จะเป็นในด้านของทฤษฎีภาวะทันสมัย โดยกล่าวว่าภาวะดังกล่าวต้องประกอบด้วย การที่คนในสังคมมีเหตุผล มีทัศนคติและความคิดที่ไม่งมงาย มีวินัยทางสังคม มีการคิดและวางแผน การพัฒนา มีความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคม มีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การเพิ่มมาตรฐานการดำรงชีวิต การปรับปรุงสถาบันทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ประกอบกับ การพัฒนา คือ การเพิ่มขีดความสามารถของสังคม โดยไม่คำนึงถึงเรื่องขอบเขตซึ่งถูกกำหนดโดยเป้าหมาย และโครงสร้างพื้นฐานของสังคมในขณะนั้น การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะมีส่วนอย่างไรต่อเป้าหมายที่มีอยู่ หรือวิถีทางที่ใช้อยู่ในการทำสิ่งต่างๆ เป็นเรื่องของการมุ่งสู่เป้าประสงค์ที่วางไว้ นอกจากนี้การพัฒนายังสามารถที่จะวัดได้ในเรื่องของคุณภาพและปริมาณ นั่นคือ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยชาติด้วยกัน และระหว่างมนุษยชาติกับสภาพแวดล้อม การพัฒนานั้นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพในทุกเรื่องของระเบียบสังคมที่ถือว่าสำคัญ

6.4 ความหมายของยุทธศาสตร์และกลยุทธ์

ยุทธศาสตร์ หมายถึง การมองในสิ่งที่ต้องการจะทำในระยะยาว มีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่จะกระทำอย่างชัดเจน มีรูปแบบวิธีการในการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ โดยมีการประเมินผล การวิเคราะห์ ตามตัวชี้วัดที่ได้ตั้งขึ้น ในการจัดทำยุทธศาสตร์จำเป็นที่จะต้องมิตัวชี้วัด (KPI) เข้ามาประเมินผลด้วยเสมอ ซึ่งจะอิงข้อมูลทางวิธีการเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน

ภาพประกอบ 4 กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์

6.4.1 ความหมายของกลยุทธ์

1. การตัดสินใจที่สัมพันธ์กับการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม เป็นการตัดสินใจบนฐานของสมมติฐานการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในอนาคต คำว่า “กลยุทธ์ (Strategic)” ในองค์ประกอบแรกจึงหมายถึงความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อธุรกิจในเชิงของโอกาส (Opportunities) และภัยอันตราย (Threat) นั่นเอง

2. วิธีการหรือแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

6.4.2 ความหมายของแผนกลยุทธ์

1. เอกสารที่ระบุวิสัยทัศน์ (Vision) ภารกิจ (Mission) และกลยุทธ์ (Strategies) ต่างๆ ในการดำเนินงานขององค์กรหนึ่งๆ

2. เป็นแผนระยะยาวที่บอกถึงทิศทาง การดำเนินงานขององค์กร สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการประสาน และกำกับติดตามการดำเนินงานในส่วนงานต่างๆ ขององค์กรให้เป็นไปในทิศทางและจังหวะเวลาที่สอดคล้อง
3. เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นจากการวิเคราะห์สภาพการภายนอก และภายในองค์กร เพื่อคาดคะเนแนวโน้มของสถานการณ์ และกำหนดแนวทางการดำเนินงานขององค์กรให้สอดคล้องเหมาะสมกับแนวโน้มของสถานการณ์ดังกล่าว

6.5 กระบวนการในการบริหารเชิงยุทธศาสตร์

พสุ เดชะรินทร์ และคณะ (2549 : ออนไลน์) เขียนไว้ว่า ยุทธศาสตร์ คือ สิ่งที่ต้องกระทำเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ และการที่ต้องกระทำไปสู่ความสำเร็จได้นั้น ก็จำเป็นต้องมีวิธีการบริหารจัดการที่เรียกว่า การบริหารยุทธศาสตร์ การบริหารยุทธศาสตร์ คือ การตอบคำถามที่สำคัญ 4 คำถาม ดังนี้

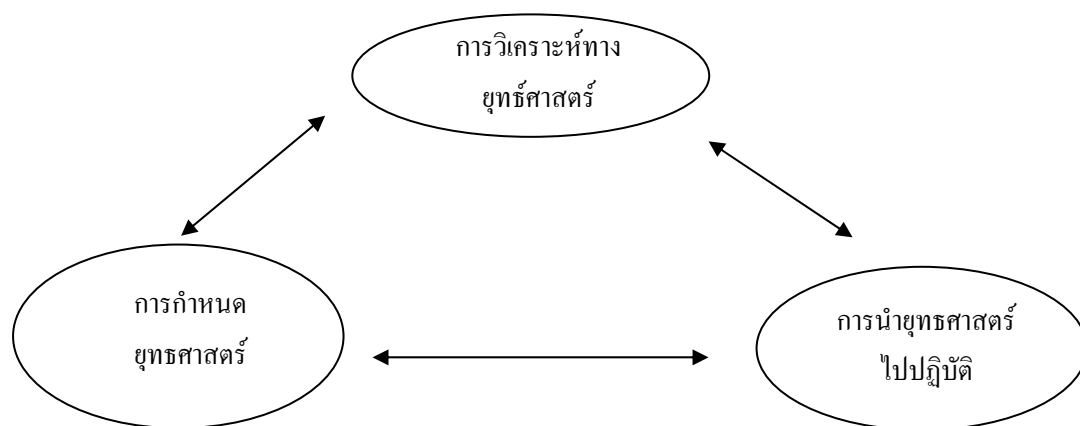
1. ปัจจุบันองค์กรของเราอยู่ ณ จุดไหน (Where are we now ?) จากคำถามนี้เราจะเห็นได้ว่าเครื่องมือที่น่าจะทำให้เราตอบคำถามนี้ได้ก็คือ การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค หรือที่เราเรียกว่า SWOT Analysis
2. ในอนาคตองค์กรของเราต้องการไปสู่ จุดไหน (Where do we want to be ?) ซึ่งก็คือการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) และทิศทางขององค์กรนั่นเอง
3. องค์กรของเราจะไปสู่จุดนั้นได้อย่างไร (How do we get there ?) หรือ การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategy formulation)
4. องค์กรของเราจะต้องทำหรือปรับเปลี่ยน อะไรบ้าง เพื่อไปถึงจุดนั้น (What do we have to do or change in order to get there ?) ซึ่งก็เป็นการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategy execution)

สำหรับการจัดทำแผนที่ยุทธศาสตร์ (Strategy map) นั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การพิจารณาถึงทิศทางของหน่วยงาน อันได้แก่ วิสัยทัศน์ขององค์กร ประเด็นยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์ภายใต้แต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ ซึ่งจะต้องมีความเชื่อมโยงซึ่งกัน และกัน โดยกระบวนการในการจัดทำแผนที่ยุทธศาสตร์นั้น มีอยู่ 3 ขั้นตอนหลักกล่าวคือ

ขั้นตอนแรก คือ การยืนยันยุทธศาสตร์ จะเป็นการยืนยันถึงทิศทางในการพัฒนาที่องค์กรมีความมุ่งมั่นเกี่ยวกับทิศทาง และจุดยืนที่ต้องการผลักดันให้เกิดขึ้นหรือเป็น วิสัยทัศน์ (Vision) ขององค์กร ซึ่งการที่มีวิสัยทัศน์ร่วมกันของทุกฝ่ายในองค์กรจะช่วยให้การพัฒนากลยุทธ์ รวมทั้งผู้บริหาร บุคลากรในองค์กร ตลอดจนถึงบุคคลภายนอกมีเข้าใจภาพขององค์กรได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่สอง คือ การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ (Strategic issues) ซึ่งประเด็นยุทธศาสตร์ หมายถึง สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นประเด็นหลักในการนำไปสู่วิสัยทัศน์ ดังนั้นจึงต้องกำหนดประเด็นที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาเพื่อให้สามารถบรรลุวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ ซึ่งก็ไม่ควรมีจำนวนประเด็นยุทธศาสตร์ที่มากเกินไป เพราะจะทำให้ไม่มีจุดเน้นขององค์กร

ขั้นตอนที่สาม คือ การกำหนดเป้าประสงค์ที่ต้องการบรรลุภายใต้แต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ ซึ่งการกำหนดเป้าประสงค์นั้นควรเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ ตามมิติทั้ง 4 ด้าน คือ มิติด้านการเงิน (Financial perspective) มิติด้านลูกค้า (Customer perspective) มิติด้านกระบวนการภายใน (Internal process perspective) และมิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and growth perspective) โดยควรระบุเป้าประสงค์ให้สอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ตามขั้นตอนที่สอง เช่น อาจกำหนดเป้าประสงค์ คือ สินค้ามีมูลค่าเพิ่ม (Value added) ซึ่งก็จะต้องมีตัวชี้วัดสำหรับที่จะบอกว่าเป้าประสงค์นั้นบรรลุหรือไม่ โดยอาจกำหนดตัวชี้วัดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้นของรายได้ต่อราคาสินค้าต่อหน่วยหรือ ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของปริมาณลูกค้า เป็นต้น ทั้งนี้ ตัวชี้วัดที่ดีก็ควรจะตอบคำถามได้ครอบคลุมในทุกๆ มิติ และเมื่อได้วิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ครบถ้วนแล้วก็มาจัดรวมอยู่ในภาพเดียวกัน ซึ่งอาจจะใช้ลูกศรมาผนวกเป็นตัวเชื่อมระหว่างกัน เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันในแต่ละมิติดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 แสดงความสัมพันธ์การจัดทำแผนที่ยุทธศาสตร์ (Strategy map)

ที่มา : พสุ เศษรินทร์ และคณะ. 2549 : ออนไลน์

6.6 การวางแผนกลยุทธ์

การวางแผนกลยุทธ์นั้นเป็นสิ่งที่ใช้กันแพร่หลายมากในกิจการด้านการทหาร ในด้านการศึกการสงคราม ในด้านการเมืองระหว่างประเทศ และโดยเฉพาะในการบริหาร ในวงการธุรกิจเอกชนนั้น ประสบความสำเร็จสูงมาก ก้าวหน้า และเป็นที่ยกย่องถึงกันมาก ปัจจุบันนี้การวางแผนแบบแผนกลยุทธ์ได้แพร่หลายเข้ามาในวงงานต่าง ๆ และวงงานของราชการมากขึ้น แต่คำที่นิยมใช้และที่ได้รับการยอมรับกันในวงราชการส่วนใหญ่ นิยมเรียกว่า แผนยุทธศาสตร์ (สัญญาสัญญาวิวัฒน์. 2550 : ออนไลน์)

การวางแผนเชิงกลยุทธ์นั้นเป็นการวางแผนที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์มีการกำหนดเป้าหมายระยะยาวที่แน่ชัดมีการวิเคราะห์อนาคต มีสามารถในการปรับตัวสูง สำหรับการทำงานในสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ต้องการระบบการทำงานที่คล่องตัว ต้องการดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงในการนำสู่เป้าหมายในอนาคตสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อความอยู่รอด (Survive) และความก้าวหน้า (Growth) ขององค์กร ของหน่วยงาน หรือของธุรกิจของตนในอนาคตการวางแผนกลยุทธ์หรือ การวางแผนเชิงกลยุทธ์นี้ มีส่วนเป็นอย่างมากต่อการสร้างความเป็นผู้นำ (Leadership) หรือในการสร้างภาพลักษณ์ (Image) ที่แสดงถึงจุดเด่นของหน่วยงาน ขององค์กรหรือของธุรกิจในการวางแผนกลยุทธ์นั้น จะมีการกำหนดเป้าหมายรวมขององค์กร สำหรับการดำเนินในอนาคตเน้นคุณภาพ เอาความเป็นเลิศมีถ้อยคำสำคัญที่จะได้พบเห็น ที่มีการกล่าวถึงกันมากในแวดวงการบริหารจัดการ และการวางแผนกลยุทธ์ และที่มักจะได้อินอยู่เสมอ ๆ เช่น

1. การมองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์
2. คิดกว้าง-มองไกล มองไปข้างหน้า
3. วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมในอนาคต
4. รู้จุดแข็ง-จุดอ่อน และสถานการณ์ขององค์กร
5. รู้จักเลือก แล้วมุ่งความพยายามสู่โอกาสนั้น
6. สร้างวิสัยทัศน์ สร้าง Vision มี Vision
7. กำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์รวมขององค์กรอย่างชัดเจน
8. ไม่ติดขัดกับปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาในระบบปัจจุบัน
9. ปรับระบบและการทำงานปัจจุบันให้รับกับการดำเนินงาน สู่จุดที่ต้องการในอนาคต

สรุปได้ว่า การวางแผนเชิงกลยุทธ์ คือ การวางแผนไม่ว่าจะเป็นในส่วนของเอกชนหรือในส่วนของภาครัฐก็ตาม จะเน้นความสามารถในการคาดคะเนสภาพในอนาคต การคิดไปในอนาคต เพื่อจะได้กำหนดทางหรือกลยุทธ์การทำงานในอนาคตของหน่วยงาน สู่จุดมุ่งหมายที่

ต้องการ เพื่อเตรียมเผชิญกับการแข่งขัน หรือเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เน้นถึงความสามารถในการปรับตัวขององค์กร เพื่อนำองค์กรไปสู่จุดหมายที่ต้องการ

6.7 ความสำคัญของการวางแผนกลยุทธ์

การวางแผนกลยุทธ์ มีความสำคัญดังนี้

1. การวางแผนกลยุทธ์เป็นรูปแบบการวางแผนที่ช่วยให้หน่วยงานพัฒนาตนเองได้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม เพราะการวางแผนกลยุทธ์ให้ความสำคัญการศึกษาวิเคราะห์บริบท และสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงานเป็นประเด็นสำคัญ

2. การวางแผนกลยุทธ์เป็นรูปแบบการวางแผนที่ช่วยให้หน่วยงานภาครัฐในทุกระดับ มีความเป็นตัวเอามากขึ้น รับผิดชอบต่อความสำเร็จ และความล้มเหลวของตนเองมากขึ้น ทั้งนี้ เพราะการวางแผนกลยุทธ์เป็นการวางแผนขององค์กร โดยองค์กร และเพื่อองค์กร ไม่ใช่เป็นการวางแผนที่ต้องกระทำตามที่หน่วยเหนือสั่งการ

3. การวางแผนกลยุทธ์ เป็นรูปแบบการวางแผนที่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นกระแสหลักในการบริหารภาครัฐในปัจจุบัน และสอดคล้องกับที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ได้เตรียมออกระเบียบกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐทุกระดับมีการจัดทำแผนกลยุทธ์ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนางานสู่มิติใหม่ของการปฏิรูประบบราชการ

4. การวางแผนกลยุทธ์เป็นวางเงื่อนไขหนึ่งของการจัดทำระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance base budgeting) ซึ่งสำนักงานงบประมาณกำหนดให้ส่วนราชการ และหน่วยงานในสังกัด จัดทำก่อนที่จะกระจายอำนาจด้านงบประมาณ โดยการจัดสรรงบประมาณเป็นเงินก้อนลงไปให้หน่วยงาน

5. การวางแผนกลยุทธ์ เป็นการวางแผนที่ให้ความสำคัญต่อการกำหนด “กลยุทธ์” ที่ได้มาจากการคิดวิเคราะห์แบบใหม่ ๆ ที่ไม่ผูกติดอยู่กับปัญหาเก่าในอดีตไม่เอาข้อจำกัดทางด้านทรัพยากร และงบประมาณมาเป็นข้ออ้าง ดังนั้น การวางแผนกลยุทธ์จึงเป็นการวางแผนแบบท้าทายความสามารถ เป็นรูปแบบการวางแผนที่ช่วยให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์ทางเลือกใหม่ ได้ด้วยตนเอง จึงเป็นการวางแผนพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการวางแผนกลยุทธ์ เป็นการวางแผนเพื่อนำองค์กร หรือหน่วยงาน ไปสู่สภาพลักษณะใหม่ ก้าวสู่วิสัยทัศน์ที่ต้องการในอนาคต การวางแผนกลยุทธ์จึงเป็นการวางแผนในภาพรวมขององค์กร หรือหน่วยงาน ทุกกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นจะเป็นปัจจัยที่ชี้นำอนาคตขององค์กรนั้นๆ ว่าจะมีแนวโน้มไปสู่ทิศทางใดในการพัฒนาก้าวต่อไปขององค์กรหรือหน่วยงาน

6.8 โครงสร้างของแผนกลยุทธ์

การจัดทำแผนกลยุทธ์นั้น อาจสรุปเป็นขั้นตอนการจัดทำแผนกลยุทธ์ในอีกแนวทางหนึ่ง เพื่อช่วยให้ขั้นตอนชัดเจน และเป็นทางเลือกในกระบวนการจัดทำแผน ภายหลังจากที่ได้ทราบถึงแนวคิดพื้นฐานขั้นต้นแล้ว การวางแผนกลยุทธ์ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์ภารกิจหรือพันธกิจ
2. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในอนาคต
3. การวิเคราะห์ห้วงการ (SWOT หรือ Situation analysis)
4. การกำหนดวิสัยทัศน์
5. การค้นหาอุปสรรค และปัญหาในการดำเนินงาน
6. การกำหนดกลยุทธ์
7. การกำหนดนโยบาย
8. การกำหนดกิจกรรม (Activity) สำคัญตามกลยุทธ์ และนโยบาย
9. การจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์

หรือกล่าวได้ว่า โครงสร้างของแผนกลยุทธ์ คือ ขั้นตอนการจัดทำแผนกลยุทธ์อีกแนวทางหนึ่ง เพื่อช่วยให้แผนกลยุทธ์เป็นขั้นตอนชัดเจนยิ่งขึ้น และเป็นทางเลือกในกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์ต่อไป

6.9 การวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกองค์กร (SWOT)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal environment factor analysis) และภายนอกองค์กร (External environment factor analysis) SWOT เป็นแผนภูมิแสดงการวิเคราะห์สภาพองค์กรเพื่อกำหนดแนวทางการในการจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และยุทธศาสตร์ขององค์กร แนวทางในการพัฒนาการศึกษา จะต้องวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ด้วย เรียกว่า SWOT Analysis ซึ่งได้แก่

1. Strengths - จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ
2. Weaknesses - จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ
3. Opportunities - โอกาสที่จะดำเนินการได้
4. Threats - อุปสรรค หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานขององค์กร

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกองค์กร คือ การวิเคราะห์ SWOT เป็นแผนภูมิแสดงการวิเคราะห์สภาพองค์กรเพื่อกำหนดแนวทางการในการจัดทำวิสัยทัศน์พันธกิจ เป้าประสงค์ และยุทธศาสตร์ขององค์กรแนวทางในการพัฒนาการศึกษา

6.9.1 วิสัยทัศน์ (Vision)

วิสัยทัศน์ คือ ภาพในอนาคตขององค์กรที่ผู้นำ และสมาชิกทุกคนร่วมกันวาดฝันหรือจินตนาการขึ้น โดยมีพื้นฐานอยู่บนความเป็นจริงในปัจจุบันเชื่อมโยง วัตถุประสงค์ ภารกิจ ค่านิยม และความเชื่อเข้าด้วยกัน พรรณนาให้เห็นทิศทางขององค์กรอย่างชัดเจน มีพลังท้าทายทะเยอทะยาน และมีความเป็นไปได้ เน้นถึงความมุ่งมั่นที่จะทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ หรือดีที่สุดให้กับลูกค้า และสังคมวิสัยทัศน์จะเกี่ยวกับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดทิศทางธุรกิจ เป็นการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการอยู่รอดทางธุรกิจ ซึ่งจะกล่าวถึงอีกครั้งในเรื่องยุทธศาสตร์ขององค์กร

6.9.2 พันธกิจ (Mission)

พันธกิจมีคำที่ใช้แทนกันอยู่หลายคำ เช่น ภารกิจ ปณิธาน พันธกิจ คือ จุดมุ่งหมายพื้นฐานซึ่งแสดงเหตุผลหรืออธิบายว่าทำไมองค์กรจึงถือกำเนิดขึ้นมาหรือดำรงอยู่เป็นหลักการที่ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจ กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และยุทธศาสตร์การวิเคราะห์ภารกิจหรือพันธกิจขององค์กร (Mission analysis) เพื่อตรวจสอบว่า งานหลักขององค์กรที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ยังมีความเป็นอยู่หรือไม่ พันธกิจใดควรยกเลิกเพราะเหตุใด พันธกิจใดควรดำรงอยู่เพราะเหตุใด และพันธกิจใดควรปรับเปลี่ยนใหม่หรือเพิ่มขึ้นใหม่ เพราะเหตุใด บุคลากร ในองค์กรต้องตระหนักว่าภารกิจใดคือภารกิจหลัก ภารกิจรอง ซึ่งบางหน่วยงานหลงบทบาทหน้าที่ไปทำภารกิจรองแทนภารกิจหลักก็จะทำให้องค์กรนั้นมีปัญหาในการดำเนินงานได้ คำถามที่ควรใช้สำหรับพันธกิจขององค์กรมีดังนี้

1. เราควรอยู่ในธุรกิจอะไร
2. จุดประสงค์ที่แท้จริงของเราคืออะไร นอกจากการทำกำไรแล้ว องค์กรของเรายังมีจุดมุ่งหมายอะไรอีก
3. เอกลักษณ์หรือจุดเด่นเฉพาะขององค์กรของเราคืออะไร
4. กลุ่มลูกค้าหลักหรือผู้ใช้สินค้ากลุ่มสำคัญคือใครบ้าง
5. ผลิตภัณฑ์หรือบริการตัวเอกของเราในปัจจุบันคืออะไร และในอนาคต ควรเป็นอะไร
6. ส่วนตลาดที่สำคัญทั้งในปัจจุบัน และอนาคตคือส่วนไหนบ้าง
7. ขอบข่ายการจัดจำหน่าย อาณาเขตตลาดกว้าง และครอบคลุมแค่ไหน ใน ปัจจุบัน และในอนาคตจะเปลี่ยนไปอย่างไร
8. ธุรกิจของเราได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรจากที่เคยเป็นมาเมื่อ 3-5 ปีที่ผ่านมา
9. ในอนาคตข้างหน้า 3-5 ปี ธุรกิจของเราจะเปลี่ยนโฉมจากเดิมไปเป็นอะไร อย่างไร

10. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มุ่งหวัง และต้องการมากที่สุดของเราคืออะไร และมีวิธีการวัดผลสำเร็จเหล่านั้นอย่างไร

11. มีประเด็นแง่คิดเกี่ยวกับปรัชญาทางธุรกิจอะไรบ้างที่มีความสำคัญต่ออนาคตขององค์กร เช่น เรื่องภาพพจน์ขององค์กร ความเป็นผู้นำในกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกัน ในบรรดาผู้ร่วมวิชาชีพหรือชุมชน ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ความสามารถในการคิดค้นพัฒนา ขนาดการเสี่ยง คุณภาพ ประสิทธิภาพผลผลิต วิธีการจัดการ ฯลฯ

12. ควรต้องพิจารณาให้น้ำหนักความสำคัญต่อกลุ่มภายนอก เช่น ผู้ถือหุ้น ลูกค้า ชุมชน กลุ่มพนักงาน และอื่น ๆ ในเรื่องอะไรบ้างหรือไม่

สรุปได้ว่า พันธกิจ คือ จุดมุ่งหมายพื้นฐานซึ่งแสดงถึงเหตุผล หรืออธิบายว่าทำไมองค์กรจึงถือกำเนิดขึ้นมา หรือดำรงอยู่ เป็นหลักการที่ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจ กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และแผนยุทธศาสตร์

6.9.3 เป้าประสงค์

เป้าหมาย คือ สภาพความสำเร็จของการดำเนินงานในขั้นตอนสุดท้ายของแต่ละยุทธศาสตร์ การกำหนดอาจช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 5 ปี 3 ปี หรือ 10 ปีแล้วแต่กรณี การกำหนดเป้าหมายประสงค์ในระยะยาว (Long term objective) อาจกำหนดสภาพความสำเร็จของการดำเนินงานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในแต่ละปีได้ หรืออาจเป็นเป้าหมายประสงค์ลักษณะที่เป็นเป้าหมาย (Target)

เป้าหมายขององค์กร หมายถึง การระบุหรือบอกให้ทราบเกี่ยวกับสิ่งที่องค์กรจะทำให้ได้ หรือสิ่งที่องค์กรต้องการจะเป็นสำหรับระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่อยู่ไกลออกไป เช่น อาจจะเป็น 3 ปีถึง 5 ปีก็ได้ เป้าประสงค์ที่กำหนดขึ้นมานี้ ในทางปฏิบัติควรจะต้องสามารถวัดผลได้ตามสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายระยะสั้น และระยะยาว ซึ่งเป็นเป้าหมายจากการดำเนินงานที่เป็นผลงานประจำปี การระบุออกมาเป็นจำนวนตัวเลขที่ชัดเจน และวัดได้นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่สำคัญยิ่งที่จะช่วยให้การวางแผนมีคุณภาพสำหรับที่จะนำมาใช้บริหารงานในทางปฏิบัติ

วิธีการกำหนดหรือเลือกเป้าหมายประสงค์ขององค์กร

การคัดเลือกหรือกำหนดเป้าหมายประสงค์ขององค์กรนั้น มักจะทำโดยการประชุมพิจารณากันในคณะกรรมการวางแผน ซึ่งส่วนมากมักจะดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การร่วมพิจารณาถึงปัจจัยทางกลยุทธ์ทั้งหลาย ที่จะมีผลกระทบเกี่ยวข้อง และสัมพันธ์กับการพิจารณาเป้าหมายระยะยาว ทั้งนี้โดยพยายามคัดเลือกจัดลำดับปัจจัยทางกลยุทธ์ที่มีความสำคัญมากเป็นพิเศษจำนวนหนึ่ง โดยพิจารณาจากปัจจัยที่มีความสำคัญมากเป็นพิเศษ และสำคัญรองลงมาเป็นลำดับ

2. พิจารณาลึกลงไปในแต่ละปัจจัยทางกลยุทธ์เพื่อให้เห็นชัดว่าปัจจัยกลยุทธ์อันใดที่จะสามารถส่งผลกระทบต่อหรือส่งผลกระทบต่อองค์กร ให้สามารถเคลื่อนตัวเข้าไปสู่จุดมุ่งหมาย และสนับสนุนต่อกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ ผลกระทบหรือผลสำเร็จต่าง ๆ เหล่านี้ ควรจะต้องมีลักษณะขอบเขตกว้าง และมองเห็นได้ค่อนข้างชัด

3. พิจารณาคัดเลือก และลงมติเห็นชอบร่วมกันเกี่ยวกับเป้าประสงค์ระยะยาวที่ต้องกำหนดขึ้น ทั้งนี้วิธีการอาจกระทำโดยการเขียนลงไปในแบบฟอร์ม ซึ่งอาจมีข้อความว่า “เพื่อให้ได้ผลหรือบรรลุผลในผลสำเร็จภายในปีใด”

ในการจัดทำเป้าประสงค์นี้ บางครั้งเป้าประสงค์ที่คัดเลือกมาอาจมีจำนวนค่อนข้างมาก และแต่ละข้อต่างก็มีความสำคัญต่ออนาคตขององค์กรทั้งสิ้น ในกรณีเช่นนี้การพิจารณาตัดออก ควรต้องมีการยึดถือตามแนวทางดังนี้ คือ เป้าประสงค์ที่มีความสำคัญจริง ๆ ควรจะมีจำนวนน้อย เฉพาะที่มีความสำคัญมากจริง ๆ และควรเป็นเป้าประสงค์ที่มีคุณค่ามากที่สุดต่อการสนับสนุนองค์กรให้บรรลุผลในจุดมุ่งหมาย และกลยุทธ์ที่ตั้งไว้มากที่สุด เป้าประสงค์ที่จะตกลงยอมรับกันนี้ ควรได้มาจากการลงมติโดยทุกฝ่ายเห็นชอบตรงกัน เป็นสิ่งที่องค์กรต้องการจะเป็นหรือต้องการที่จะทำให้ได้ผลในอนาคต

ข้อพิจารณาเกี่ยวกับสมมติฐานในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ในทางปฏิบัติที่เป็นจริงนั้น ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์มักจะต้องมีการกำหนดข้อสมมติฐานขึ้นมา เพื่อใช้ประกอบในการวางแผนเสมอ แต่อย่างไรก็ตาม การตั้งข้อสมมติฐานขึ้นมาใช้นั้นนับว่าเป็นสิ่งจำเป็น และเหมาะสมที่จะต้องกระทำควบคู่กัน ไปด้วยกับการกำหนดเป้าประสงค์ระยะยาวที่คาบเกี่ยวกับระยะเวลาที่ยาวนานออกไป ซึ่งไม่อาจพิจารณาวิเคราะห์หรือคาดคะเนสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจนได้ โดยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวนี้เอง จึงทำให้เป้าประสงค์ทั้งหลายต่างมีพื้นฐานผูกติดอยู่กับข้อสมมติฐานต่าง ๆ ที่องค์กรจะไม่สามารถมีอำนาจเหนือหรือควบคุมได้แต่ประการใด

สรุปได้ว่า เป้าประสงค์ คือ การกำหนดสภาพความสำเร็จของการดำเนินงานในขั้นตอนสุดท้ายของแต่ละยุทธศาสตร์ ตามที่กำหนดขึ้นภายใต้ข้อสมมติฐานดังกล่าว การวางแผน ที่ถูกต้องนั้นควรจะได้ครอบคลุมถึงส่วนของการกำหนดข้อสมมติฐานดังกล่าวนี้ไว้ ให้เป็นส่วนหนึ่งของเป้าประสงค์ที่กำหนดขึ้นนั้นด้วย เพื่อว่าต่อมาภายหลัง ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ผิดไปจากข้อสมมติฐานที่กำหนดเอาไว้ ดังนี้ การทบทวนเป้าประสงค์จะต้องกระทำพร้อมกับการวิเคราะห์ทบทวน ภายใต้ข้อมูลใหม่ ๆ ที่ได้รับมาในภายหลัง กล่าวโดยสรุป หลักในการกำหนดเป้าประสงค์ในด้านการจัดการศึกษา ควรยึดหลักดังนี้

1. ระบุเวลาที่ต้องการใช้เกิดขึ้นอย่างชัดเจน
2. ไม่ควรมีจำนวนมาก/มีความเป็นไปได้

3. กำหนดเป้าหมายแต่ละเรื่องต้องชัดเจน

4. การกำหนดเป้าหมายที่ดีต้องครอบคลุมทุกองค์ประกอบ

วิธีการจัดทำแผนกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ นั่นคือ การจัดทำแผนกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ จะสามารถทำได้โดยวิธีการจัดประชุมคณะกรรมการวางแผนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร ทั้งนี้โดยต้อง ให้เป็นการประชุมที่มีจำนวนครั้งมากพอ และลักษณะการประชุมจะต้องเปิดกว้างโดยมีการขยาย ขอบเขตทั่วถึงทุกจุดงานที่มีความสำคัญ พร้อมกับต้องเป็นการประชุมที่มีคุณภาพ ที่ผู้บริหารทุกคน ต่างก็ทุ่มเทเอาใจใส่ในผลสำเร็จต่าง ๆ ที่จะทำให้ได้ด้วย ในการจัดประชุมวางแผนนี้ จะมีการจัดการ ประชุมเพื่อพิจารณาส่วนประกอบของการวางแผนแต่ละส่วนหรือหลายส่วนรวมกันได้ ทั้งนี้ สำหรับจำนวนครั้งของการประชุมจะมีมากครั้งเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความยากง่ายของแผนงาน ที่ต้องพิจารณา การให้ความสำคัญต่อการประชุมวางแผนในกระบวนการวางแผนนี้ นับว่ามีความ สำคัญต่อความสำเร็จของการวางแผนได้ไม่แพ้เนื้อหาของตัวแผนกลยุทธ์ที่จัดทำขึ้นมา ๆ เพราะการร่วมกันคิด การร่วมปรึกษากัน ตลอดจนการโต้แย้งเหตุผลกัน และการปรับแก้ไข บางอย่าง รวมทั้งการหาข้อสรุปที่ต้องกระทำภายในกระบวนการวางแผน หากทำได้ดีแล้ว คุณค่า ของแผนงานก็จะมีมากขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม เนื้อหาของแผนกลยุทธ์ที่จัดทำขึ้นมาก็มีความสำคัญ ในตัวของมันเอง ซึ่งควรจะต้องจัดทำขึ้นมาอย่างเหมาะสม และเป็นระเบียบครบครันตามกรอบของ การวางแผนทางกลยุทธ์ที่กล่าวในข้างต้น

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศุภานัฐ เผือกคง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษารายกรณีนักเรียนติดยาเสพติดใน สถานบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในโรงพยาบาลค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ผลการวิจัยพบว่า

สาเหตุของการติดยาเสพติดของนักเรียนมาจากการเลี้ยงดูของครอบครัว ผู้ปกครองหรือ บิดามารดาของนักเรียนต้องทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อสร้างฐานะ ไม่มีเวลาทักขณเอาใจใส่ความ ประพฤติของลูกอย่างใกล้ชิด รวมทั้งลักษณะส่วนตัวและบุคลิกภาพของนักเรียนเองที่ขาดความ มั่นใจในตัวเอง จิตใจอ่อนไหว การคิดและการตัดสินใจยังขาดเหตุผลและวุฒิภาวะทางอารมณ์ คล้อยตามเพื่อนและสิ่งแวดล้อม

จุลทิพย์ กิตติรงค์ (2543 : บทคัดย่อ) การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับจิตสังคมและ พฤติกรรมการ ติดยาสูบของเยาวชนกรณีศึกษาเฉพาะสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัด นครราชสีมา พบว่า

1. แนวโน้มหญิงจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเพิ่มมากขึ้นกว่าชาย

2. การกระทำผิดของเยาวชนในช่วงอายุ 14 - 18 ปี เป็นเพราะความอยากลอง เป็นสาเหตุใหญ่ ซึ่งจากการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของเยาวชนกับการเสพยาเสพติด ทั้งในเรื่องของเพศไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง ตลอดจนระดับการศึกษาของเยาวชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ลักษณะการงานอาชีพของเยาวชน อันเป็นรายได้ประจำ ล้วนกระทำผิดเพราะความอยากลองทั้งสิ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการกระทำผิดครั้งแรก เยาวชนที่ถูกจับกุมในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่อยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครราชสีมา ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบอาชีพรับจ้าง มีการศึกษาอยู่ในระดับ ประถมศึกษา รายได้ของอาชีพรับจ้างไม่แน่นอน ทั้งนี้กลุ่มเพื่อนที่มีอาชีพเดียวกันและเคยกระทำผิดมาแล้ว จะหยิบยื่นโอกาสในการเข้ามากระทำผิดได้มากขึ้นอีกด้วย โดยจะเห็นได้จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า กลุ่มเยาวชนที่ไม่มีรายได้ประจำ กระทำผิดมากที่สุด และพบว่า เพื่อนสนิทของเยาวชนก็มีคดีเกี่ยวข้องกับยาเสพติด นอกจากนี้ยังพบว่าคนว่างงานได้กระทำผิดในคดียาเสพติดมาเป็นอันดับรองลงไปจากอาชีพรับจ้าง

3. เยาวชนส่วนใหญ่ยังอยู่กับบิดา มารดา และเพื่อน โดยที่ยังรู้สึกว้า บิดา มารดา หรือผู้ปกครองยังดูแลรักใคร่เอาใจใส่อยู่ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเยาวชนเองจะสนิทสนมกับมารดามากกว่าใครอื่น ซึ่งหากประสบปัญหา การที่จะปรึกษาขอคำแนะนำ ในเยาวชนชายจะตัดสินใจด้วยตัวเองก่อนเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาจึงจะปรึกษาเพื่อน และมารดา ส่วนเยาวชนหญิงจะปรึกษาเพื่อนมากที่สุด แล้วอันดับรองลงมาคือ การตัดสินใจเองและปรึกษามารดา ตามลำดับ เยาวชนที่ยังเรียนหนังสือจะปรึกษากับมารดา ก่อน

ภรินทร ทองลิ้ม (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารใน โครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบจับปล้น

ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารในการฝึกอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตเป็น การสื่อสารกลุ่มใหญ่ที่มีลักษณะการสื่อสารสองทางที่เป็นทางการ การสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ การทักทาย พูดคุย ชักถามปัญหา การเจรจาต่อรอง ซึ่งประกอบด้วยวัจนภาษา เนื้อหาที่พูดคุย ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาเสพติด การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการเป็นการสื่อสารระดับกลุ่ม ได้แก่ การประชุมปรึกษาหารือ ระหว่างคณะครู-อาจารย์และวิทยากร นอกจากนี้ การสื่อสารส่วนใหญ่จะใช้โสตทัศนูปกรณ์ประกอบในการสื่อสารเพื่อให้ทุกคนรับรู้ในการสื่อสารร่วมกัน องค์ประกอบกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) ผู้ส่งสารเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือสูง เนื่องจากเป็นพระสงฆ์ และมีความรู้ในเรื่องที่จะสื่อสารและมีความเชี่ยวชาญในการใช้สื่อเทคโนโลยี ทันสมัยประกอบการสอน มีทักษะการสื่อสารด้านการพูด โน้มน้าวใจ และมีจิตวิทยาการสื่อสารสูง 2) สารหรือเนื้อหาที่นำมาอบรมมีการใช้คำพูดเข้าใจง่าย เนื้อหาที่มีความหมายและ

นัยประหวัดกระซิบได้ใจความ มีการบรรยายสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจนมีการใช้อุปมา อุปไมยนำมาเปรียบกับชีวิตจริง มีการใช้จุดมุ่งใจในสารโดยใช้ความกลัวกับการใช้อารมณ์ในการโน้มน้าวใจ 3) สื่อที่นำมาใช้ในการฝึกอบรมมีลักษณะเป็นสื่อผสม คือ สื่อบุคคล สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อคอมพิวเตอร์ สื่อเกม และสื่อเพลง กลยุทธ์การสื่อสาร ได้แก่ กลยุทธ์การจัดแถวกระจายขุมกำลัง กลยุทธ์การสวมบทบาท กลยุทธ์กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กลยุทธ์การเล่าเรื่อง อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ กลยุทธ์การสาธิตให้ดู กลยุทธ์กระบวนการกลุ่ม กลยุทธ์ การเจรจาต่อรอง กลยุทธ์การใช้เกม เพลง และบทกลอน กลยุทธ์การลงโทษและให้รางวัล กลยุทธ์การใช้เพื่อนสอนเพื่อน กลยุทธ์จับเรื่องด้วยคำพูดประทับใจ

นฤมล รอดเสียงกล้า (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อสาเหตุการติดยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการติดยาเสพติด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า สาเหตุที่ทำให้ติดยาเสพติดมากที่สุด ได้แก่ ถูกชักชวนให้เสพ และสาเหตุที่ทำให้ติดยาเสพติดน้อยที่สุด ได้แก่ ความประมาทของ แพทย์ นักเรียนหญิงมีความคิดเห็นว่า อาศัยอยู่ในสังคมสลับหรือชุมชนแออัด และชอบเที่ยวสถานเริงรมย์เป็นประจำ เป็นสาเหตุของการติดยาเสพติดมากกว่านักเรียนชาย ส่วนนักเรียนชายมีความคิดเห็นว่า ทำงานหนักต้องอาศัยยาเสพติด เป็นสาเหตุของการติดยาเสพติดมากกว่านักเรียนหญิง นักเรียนที่มีอายุ 15-17 ปีมีความคิดเห็นว่า ถูกบังคับให้เสพ พ่อ-แม่รักลูกไม่เท่ากัน ผู้ปกครองมีสภาพโรคจิตบางประเภท และรับเครื่องดื่มหรือสิ่งบริโภคอื่น ๆ จากคนแปลกหน้าที่ไม่รู้จัก เป็นสาเหตุของการติดยาเสพติดมากกว่านักเรียนที่มีอายุ 18-20 ปี นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพ รัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นว่า รับเครื่องดื่มหรือสิ่งบริโภคอื่น ๆ จากคนแปลกหน้าที่ไม่รู้จัก เป็นสาเหตุของการติดยาเสพติดมากกว่านักเรียนที่ผู้ปกครอง มีอาชีพรับราชการ และอาชีพเกษตรกร และนักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพค้าขายมีความคิดเห็นว่ารับเครื่องดื่มหรือสิ่งบริโภคอื่น ๆ จากคนแปลกหน้าที่ไม่รู้จัก เป็นสาเหตุของการติดยาเสพติดมากกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพเกษตรกร

ภคินี อิศรางกูร ณ อยุธยา (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการใช้ยาเสพติดของนักศึกษามหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า

1. ลักษณะการใช้ยาเสพติดของนักศึกษามหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่ใช้ยาเสพติดตั้งแต่เรียนในระดับมัธยมศึกษา การใช้ยาเสพติดจะแบ่งเป็นสองลักษณะ คือ การใช้เป็นครั้งคราว และการใช้เป็นประจำ การใช้ยาเสพติดประเภทยาบ้า และยาอีจะแตกต่างกัน ยาบ้าจะใช้วิธีรับประทานและสูดควันระเหย โดยปริมาณการใช้ $\frac{1}{2}$ - 1 เม็ด โดยเฉลี่ยในแต่ละครั้ง โอกาสการใช้และสถานที่ที่ใช้

ยาบ้าจะมีความหลากหลาย ส่วนยาไอจะใช้โดยวิธีรับประทานอย่างเดียว ครั้งละ ¼ - 4 เม็ด โอกาสในการใช้และสถานที่ใช้ยาไอจะเป็นเวลาที่มีงานเลี้ยงสังสรรค์ หรือเวลาที่ต้องการความสนุกสนาน โดยอยู่ในที่ที่เป็นส่วนตัว หรืออยู่ในกลุ่มเพื่อน

2. ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยาเสพติดของนักศึกษามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

2.1 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ห่างเหิน ทำให้นักศึกษาออกไปกับกลุ่มเพื่อน ถ้ากลุ่มเพื่อนมีการใช้ยาเสพติดก็จะชักนำให้นักศึกษาใช้ยาเสพติดในที่สุด

2.2 ปัจจัยเสริมที่เอื้ออำนวยให้มีการใช้ยาเสพติด ได้แก่ ค่านิยมทางสังคมในเรื่องการเที่ยวกลางคืน การเสพของมีนเมา การใช้ยาเสพติดอื่น การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องของยาเสพติด และการมีทัศนคติทางบวกต่อยาเสพติด

จักรี สุนทรโร (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัจจัยทางด้านครอบครัวที่มีผลต่อการกระทำความผิดในคดียาเสพติด (ยาบ้า) ของเด็ก และเยาวชนชายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชนกลาง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุ 18 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา นับถือศาสนาพุทธ อายุขณะกระทำความผิดระหว่าง 15-17 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่กรุงเทพมหานคร เป็นโสด ไม่ได้ประกอบอาชีพและไม่มียาได้ มีอุปนิสัยใจเย็น มีเหตุผล เมื่อมีเวลว่างมักจะออก กำลังกายและเล่นกีฬา

2. ปัจจัยทางด้านครอบครัว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา มีพี่น้อง 3-4 คน บิดามารดาสมรสแล้วอยู่ด้วยกัน สัมพันธภาพในครอบครัวทะเลาะเบาะแว้ง กันเป็นประจำ มีฐานะทางบ้านยากจน มีที่อยู่อาศัยเป็นห้องเช่าหรือบ้านเช่า สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยเป็นชุมชนเมืองและชุมชนแออัด บิดามารดาเกี่ยวข้องกับการทำงาน กลุ่มตัวอย่างถูกอบรมเลี้ยงดู โดยใช้ระเบียบ คุดดำหรือตบตี และมีบิดาที่กินเหล้าหรือดื่ม เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นประจำ

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดคดียาเสพติด (ยาบ้า) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นว่าการที่บิดามารดาร์กถูกไม่เท่ากัน การทะเลาะเบาะแว้งหรือความแตกแยกในครอบครัว การขาดบุคคลคอยให้การอบรมเลี้ยงดูและสั่งสอน ปัจจัยเกี่ยวกับความยากจนหรือการขาด รายได้ ปัจจัยที่เกี่ยวกับการที่ไม่ได้รับการศึกษาหรือได้รับการศึกษาน้อย การขาด ความรักความอบอุ่นและความผูกพันในครอบครัว การมีที่พักอาศัยอยู่ในแหล่งที่มีการเสพ การขายและการจำหน่ายยาเสพติด รวมถึงการที่พ่อแม่ พี่น้องในครอบครัวเคยกระทำความผิดในคดียาเสพติด ปัจจัยในด้านต่างๆ เหล่านี้มีผลต่อการกระทำความผิดในคดียาเสพติด (ยาบ้า) ของเด็กและเยาวชนชาย ข้อเสนอแนะควรส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งแก่สถาบันครอบครัว โดยส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวตระหนักถึงสัมพันธภาพที่ดี

ภายในครอบครัวของตนเองด้วยการให้ความรัก ความอบอุ่นและความผูกพันซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดามารดาจะต้องปฏิบัติตนให้ดีเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดควรมีมาตรการในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดที่แพร่ระบาดอยู่ในสังคมให้ หดไป ด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยและโทษของ ยาเสพติดแก่สมาชิกในสังคม

ชาติชาย เมืองลือ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งสมมติฐานในการวิจัยไว้คือ ความร่วมมือกันระหว่างครู โรงเรียน ชุมชน และองค์กรต่างๆ สามารถป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียน การจัดให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปตรวจในโรงเรียน การร่วมมือกับครูในการป้องกันปัญหา สามารถลดปัญหา การแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนได้ ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเรียน กลุ่มเพื่อน ครอบครัว เศรษฐกิจและสังคม มีผลต่อการชักจูงให้เด็กนักเรียนติดยาเสพติด และการให้การศึกษา ข้อมูลข่าวสารแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่องจะช่วยป้องกันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดให้มีความร่วมมือกันระหว่างครู โรงเรียน ชุมชนและองค์กรต่างๆ และการจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปตรวจในโรงเรียน และร่วมมือกับครูนั้น สามารถช่วยป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนได้ ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการใช้ ยาเสพติดของนักเรียน ได้แก่ ผลการเรียน กลุ่มเพื่อน ปัญหาในครอบครัว และสิ่งแวดล้อมทาง เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการให้การศึกษาและข้อมูลข่าวสารแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่องจะช่วย ป้องกันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนได้

วันชัย พรกระแสน (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพ สังคม – เศรษฐกิจ และพฤติกรรม ของเสพยาเสพติดอันเกิดจากการดำเนินนโยบายประกาศสงคราม เพื่อเอาชนะยาเสพติด : กรณีศึกษาที่อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้เสพยาเสพติดที่ผ่านการรายงานตัวและเข้ารับการอบรม บำบัด ฟื้นฟูสมรรถภาพ ณ ค่ายใจประสานใจ กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน แล้วมีการ เปลี่ยนแปลงทางด้าน สุขภาพ สังคม – เศรษฐกิจ และพฤติกรรม ไปในทางที่ดีขึ้นทุกด้าน สำหรับ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้เสพยาเสพติดในการเข้ารายงานตัวต่อทางราชการและเข้ารับการ อบรม บำบัด ฟื้นฟูสมรรถภาพตามนโยบายประกาศสงครามเพื่อเอาชนะยาเสพติดของรัฐบาล ได้แก่ ปัจจัยด้านการสร้างเงื่อนไข การแสวงหาความร่วมมือ การประชาสัมพันธ์ และวิธีการบำบัด ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติด

นอกจากนี้ จากผลการทดสอบสมมติฐานยังพบว่า ปัจจัยทุกด้านดังกล่าวข้างต้น มีความสัมพันธ์หรือส่งผลต่อการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มผู้เสพยาเสพติดที่ผ่านการรายงานตัวและเข้ารับการอบรมอย่างมีนัยสำคัญอีกด้วย

เอี่ยมพร เทพแจ่มใจ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ครอบครัวกับทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาบ้าในวัยรุ่น : กรณีศึกษาศูนย์แพทย์ชุมชนวัดอินทารามจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมการทำหน้าที่ครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง การทำหน้าที่ครอบครัวด้านบทบาทและด้านความผูกพันทางอารมณ์อยู่ในระดับสูง และโดยภาพรวมมีทักษะชีวิตอยู่ระดับ ปานกลาง ทักษะด้านเจตคติในด้านความตระหนักรู้ในตน และความภาคภูมิใจในตนเองอยู่ในระดับสูง

สุจิตรา ศรีสองเมือง (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความรู้และการปฏิบัติในการป้องกันการเสพยาบ้า (แอมเฟตามีน) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องในการป้องกันการเสพยาบ้า เช่น ถ้าอ่านหนังสือไม่ทันก็ไม่มีความคิดที่จะใช้ยาบ้าในการช่วยอ่านหนังสือสอบ รวมทั้ง หากแฟนหรือคนใกล้ชิดคิดทำให้เสียใจ หรือผิดหวังก็ไม่มีความคิดที่จะหันไปพึ่งยาบ้า แต่อย่างไรก็ตามนักเรียนร้อยละ 59.2 เข้าใจผิดว่า สารเคมีในยาบ้าเป็นสารนิโคติน และร้อยละ 49/2 เข้าใจผิดว่า ยาที่รับประทานเข้าไปแล้วให้ผลการตรวจปัสสาวะออกมามีคล้ายกับการเสพยาบ้า คือ ยาแก้ไอเสบ นักเรียนบางส่วนก็ยังคงขาดทักษะในการปฏิเสธต่อสภาวะการณ์ที่อาจนำไปสู่การเสพยาบ้าได้ เช่น ไม่ปฏิเสธในเรื่องของการมีคนแปลกหน้านำเครื่องดื่มมาให้ดื่ม และจะไม่ปฏิเสธเพื่อนที่มาชักชวนให้เสพยาบ้า นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่า ความรู้เกี่ยวกับยาบ้ามีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับการปฏิบัติในการป้องกันการเสพยาบ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ $= +0.200$

การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับยาบ้าในระดับดีมาก มีการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องในการป้องกันการเสพยาบ้า แต่นักเรียนบางส่วนยังมีความเสี่ยงต่อการเสพหรือใช้ยาบ้า การให้ความรู้และการดูแลที่เหมาะสมยังคงมีความจำเป็นในการป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียน

รัตนะ ปลอดภัยระโทก (2552 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมา เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3 ของผู้บริหารโรงเรียนและครูแนะแนวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ด้านการป้องกัน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่นๆทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3 ของผู้บริหารโรงเรียนและแนะแนว โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการติชม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านอื่นๆทุกด้านไม่แตกต่างกัน

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำแนกตามระดับ ช่วงชั้นที่เปิดสอน คือช่วงชั้นที่ 1-2 ช่วงชั้นที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 3-4 โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการป้องกันและด้านติดตาม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านการแก้ไขและด้านบำบัดฟื้นฟูไม่แตกต่างกัน

4. การวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำแนกตามสถานที่ตั้งของโรงเรียนโดยรวม ไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการติดตาม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

จากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น สรุปได้ว่าสาเหตุ แรงจูงใจและปัจจัยที่ส่งเสริม เอื้ออำนวยให้เด็กและเยาวชนใช้ยาเสพติด ได้แก่ ความห่างเหินของครอบครัว ขาดการเหลียวแลเอาใจใส่ ขาดความรัก ความอบอุ่นภายในครอบครัว ครอบครัวแตกแยก อันมีสาเหตุมาจากความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ ทำให้ผู้ปกครองไม่มีเวลาเอาใจใส่เลี้ยงดูบุตร เนื่องจากจะต้องทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อสร้างฐานะ ทำให้ไม่มีเวลากวดขันเอาใจใส่ในพฤติกรรมของลูกอย่างใกล้ชิด ประกอบกับความอยากรู้ อยากลอง ความต้องการการเลียนแบบภายในกลุ่มเพื่อน การมีเวลาว่างในการมั่วสุมกัน ขาดทักษะการปฏิเสธ รวมทั้งลักษณะส่วนตัวด้านบุคลิกภาพของเยาวชนที่ขาดความมั่นใจในตัวเอง จิตใจอ่อนไหว การคิดและการตัดสินใจยังขาดเหตุผลและมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่ต่ำ คล้อยตามเพื่อนและสภาพแวดล้อมได้ง่าย ตลอดจนสังคมชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยยาเสพติดสามารถที่จะหาซื้อ - ขายกันได้อย่างง่ายดาย